

Foia românească

Vineri
27 februarie
1998

Anul I
Nr. 9

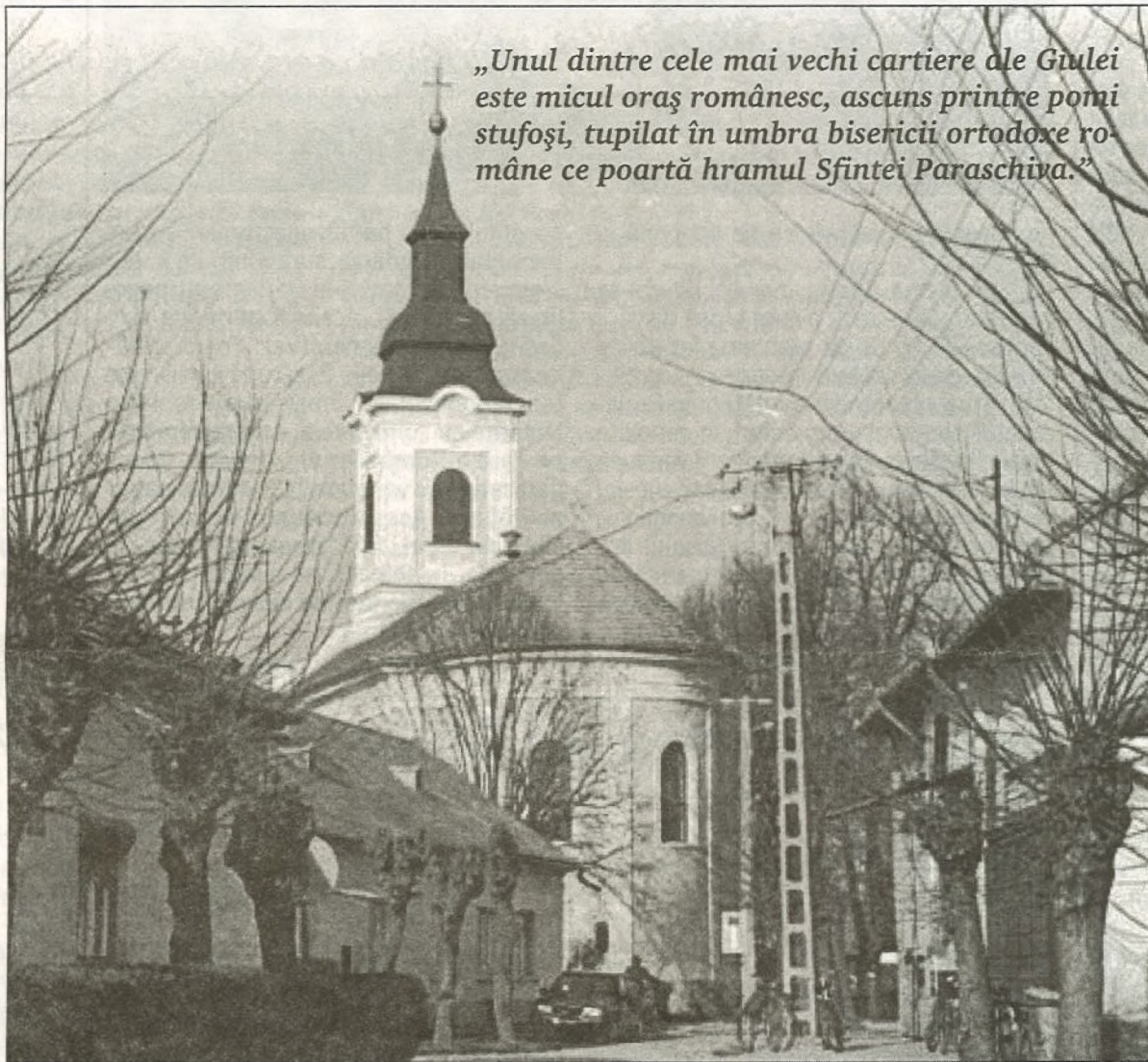
(Serie nouă)

Săptămînal al românilor din Ungaria ❖ Fondat în 1951 ❖ 8 pagini ❖ 20 forinți

Mireasmă de primăvară giulană

Pitoresc și atrăgător, orașul Giula asigură imagini potrivite pentru orice broșură turistică. Cetatea și lacul, castelul și Hotelul „Erkel”, cofetăria „Reinhardt” și Galeria „Kohán” ne trag cu ochiul de fiecare dată când răsfoim un ghid al orașului. Dar același oraș are și un alt chip, mai discret, dar nu mai puțin pitoresc. Fiindcă Giula mai păstrează câteva străduțe mici, câteva piețe mici, dosite, câteva pasaje cu atmosferă patriarhală, câteva porțiuni însăilate de șanțuri cu salcii plectoase pe maluri, acolo unde rețeaua apei de scurgere încă nici nu a ajuns.

Unul dintre cele mai vechi cartiere ale Giulei este micul oraș românesc, ascuns printre pomi stufoși, tupilat în umbra bisericii ortodoxe române ce poartă hramul Sfintei Paraschiva. Aici se întâlnesc, în zilele de duminică, puținii credincioși, români rămași aici. Acest colț de lume patriarhală părea încă cu douăzeci de ani în urmă intact, neatins de graba și de tehnica de la sfîrșit de veac. Mai mult chiar: drumuri desfundate, căsuțe cu acoperiș de stuf, cu jaluzele la ferestrele

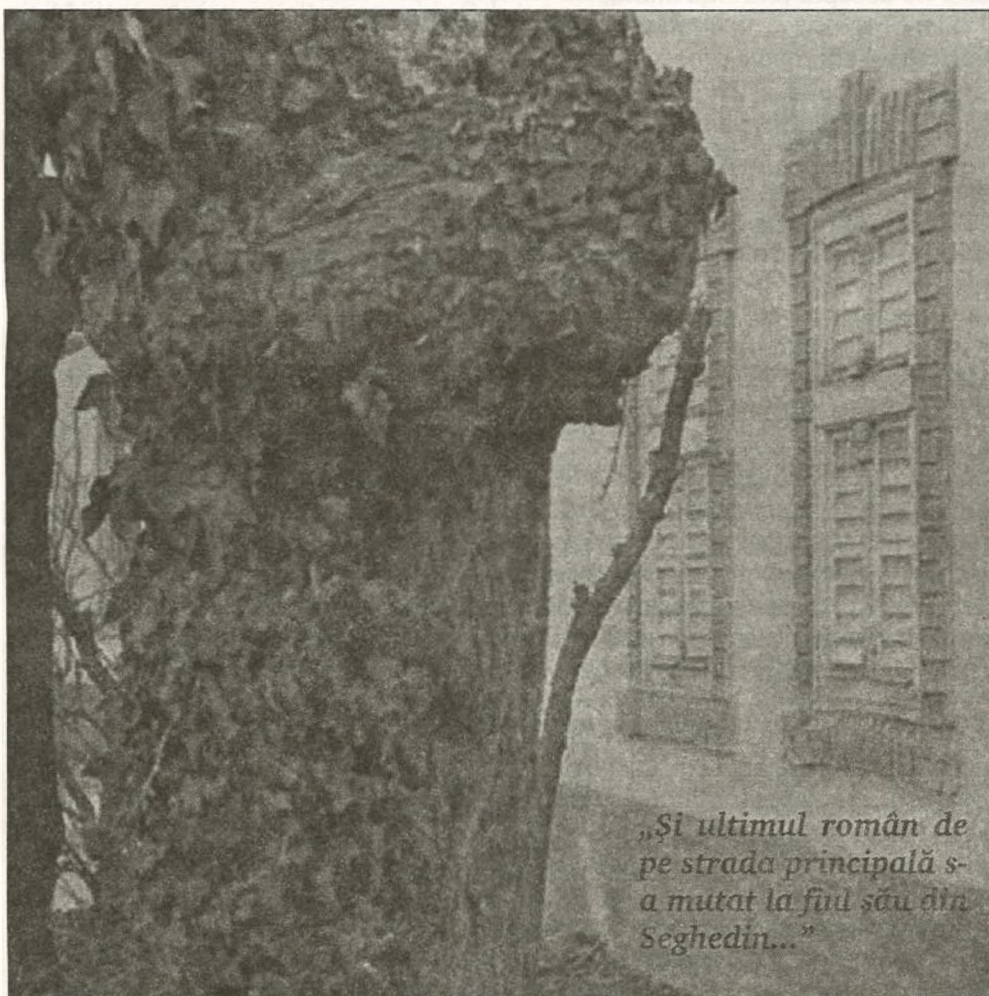


„Unul dintre cele mai vechi cartiere ale Giulei este micul oraș românesc, ascuns printre pomi stufoși, tupilat în umbra bisericii ortodoxe române ce poartă hramul Sfintei Paraschiva.”

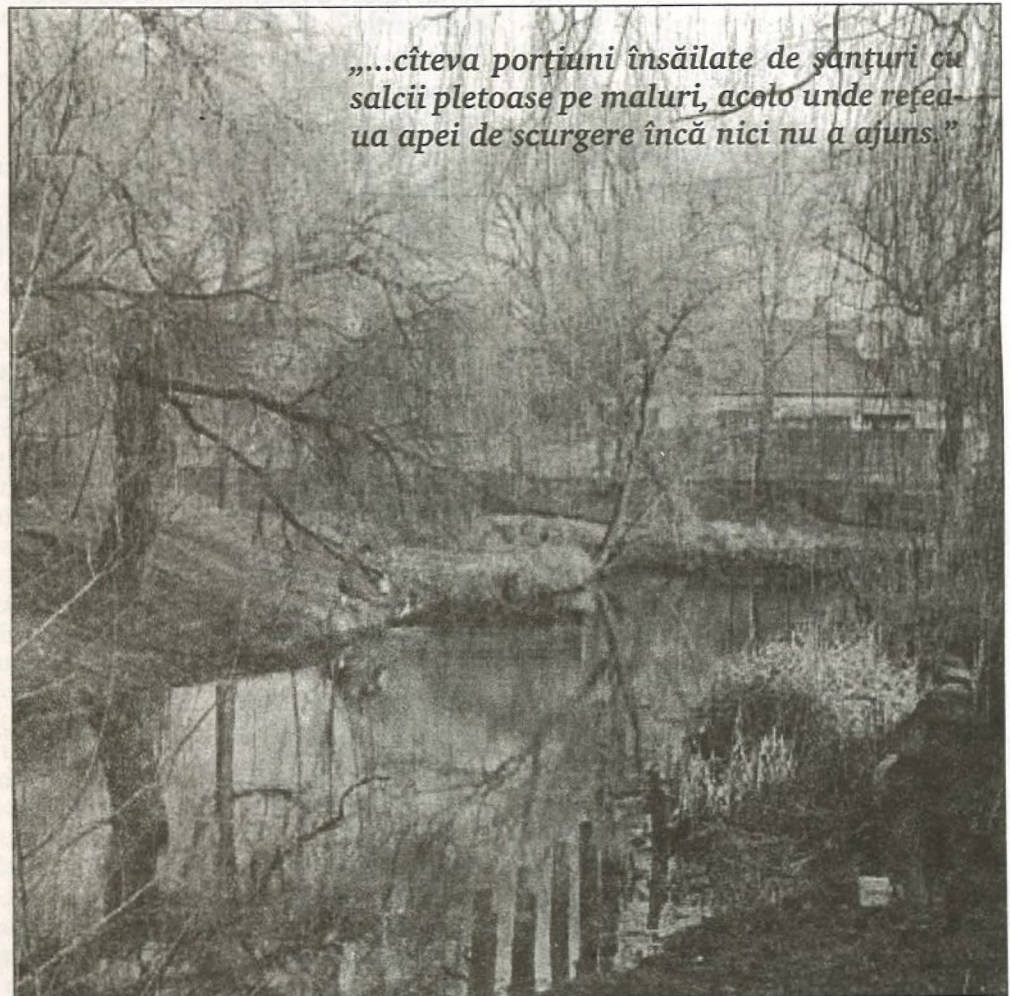
mici, cu garduri din „leațuri, cîte-un birt strîmt și întunecos, nici un singur telefon public. Nici un zgomot de autoturism nu putea tulbura idila ce părea veșnică, ca un simbol al statorniciei. Iar în casele din jurul bisericii: familii de români de viță veche, toți vecini buni, neamuri și prieteni.

La ora actuală se asfaltează axa principală a cartierului, în toate casele sună telefonul, merii și prunii din curțile strîmte au fost înlocuite în mare parte de gazon îngrijit, tuns de două ori pe săptămîină. De seori, mașinile din fața caselor se îngrămădesc, împiedicînd chiar circulația. Liniștea oamenilor este deranjată mai puțin de cotodăcitul păsărilor din curtea „din dos”, decît de duritul autoturismelor, de murmurul amenințător și necontenit al mașinilor de amestecat betonul. Fiindcă aproape la toate casele se toarnă trotuare din beton, se ridică ziduri înalte (spre stradă) din beton, se acoperă cu capace din beton ocnele contorului de apă.

Și ultimul român de pe strada principală s-a mutat la fiul său din Seghedin... E. I.



„Și ultimul român de pe strada principală s-a mutat la fiul său din Seghedin...”



„...cîteva porțiuni însăilate de șanțuri cu salcii plectoase pe maluri, acolo unde rețeaua apei de scurgere încă nici nu a ajuns.”

Sedința Prezidiului A.Ț.R.U.

Dezbaterile documentelor de lucru; hotărâre categorică

În sala de conferințe a Hotelului AGRO din Giula la 20 februarie a.c., și-a ținut ședința ordinară **Prezidiul Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria**, organ care a dezbătut mai multe documente de lucru și a adoptat decizii concrete privitoare la unele măsuri din viitorul apropiat.

Pe ordinea de zi au figurat:

– **Dezbaterile dării de seamă cu privire la activitatea Autogovernării în anul 1997;**

– **Dezbaterile proiectului Programului de lucru pe anul 1998;**

– **Dezbaterile realizării bugetului A.Ț.R.U. pe anul 1997 și prezentarea proiectului bugetar pe anul 1998;**

– **Diverse.**

Lucru evident că deși aceste teme sînt importante în contextul activității A.Ț.R.U., actualmente e vorba doar de documente de lucru, deoarece – în conformitate cu Statutul de funcționare – aceste *dări de seamă și proiecte*, cu unele modificări aprobate de altfel de Prezidiu, urmează să fie înaintate și consfințite „de jure” de **Adunarea generală a Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria**. Drept urmare: asupra acestor documente vom reveni detaliat, dacă va fi cazul chiar cu citate din ele, după ce vor fi adoptate și de **Adunarea generală**, ce urmează a fi **convocată la 6 martie** a.c. În general, doar atât: cei înscriși la cuvînt au accentuat importanța întăririi în continuare a legăturilor de colaborare atât cu autogovernările minoritare locale, cu forurile competente teritoriale și centrale, cît și a relațiilor cu România. Important este



ca această conlucrare să fie concretă și corectă.

O problemă aparte (care a figurat la capitolul „Diverse”), a stîrmit însă discuții serioase. E vorba de problema legată de situația, și în prezent haotică, a posibilității reprezentanței minorităților în Parlamentul Ungariei. Am arătat în repetate rînduri că alegerile parlamentare vor avea loc în luna mai a.c., iar modificarea Legii electorale – care ar putea rezolva omisiunea constituțională – este în absolut impas. În această situație, cîțiva membri ai minorităților germane, croate și slovace au înființat așa-numitul **Forumul naționalităților**, în timp ce romii (țigani) au

constituit două partide electorale. Despre minoritatea română „s-a zvonit” că în privința reprezentanței în Parlament „**negociază cu statul**”. Această afirmație este lipsită de orice temei. (Vezi *Foia românească*, nr. 8 pag. 2). După o discuție bine argumentată, Prezidiul a adoptat o **Hotărâre** conform căreia: **Autogovernarea pe Țară a Românilor din Ungaria ca organizație, nu va adera la Forumul naționalităților. Acest lucru nici nu ar fi posibil, de altfel, fără aprobarea Adunării generale. În schimb, se revendică o categorică soluționare de către Parlament a acestei probleme.**

– km –

45 de ani de la moartea lui Stalin

„Stalin a suferit de ceea ce se cheamă „narcisim malign”. Această maladie psihică este un amestec însoțit de paranoia, megalomanie și isterie, bolnavul este susceptibil la ori-

ce, se consideră atotștiutor și nu admite nici cea mai mică observație, crezîndu-se ținta unor atacuri și conspirații”

Paul Ștefănescu

Presa sovietică anunță la 2 martie 1953, că Iosif Visarionovici Djugașvili – Stalin a fost paralizat în urma unei hemoragii cerebrale. După acest anunț atît la Moscova, cît și în alte orașe, mulțimi de oameni au ieșit în piețe să se roage pentru însănătoșirea dictatorului. În întreaga Uniune Sovietică s-a interzis emiterea muzicii ușoare și peste tot s-au așteptat cît cu o atenție încordată noile vești despre starea conducătorului. La 5 martie, spre seară, viața lui Stalin ia sfîrșit.

Stalin s-a născut în anul 1879 la Gori, în Georgia Gruzia. Părinții săi erau caucazieni, muncitori simpli. Mama lucra cu ziua în diverse gospodării ca spălătoare. Tatăl a fost, de cizmar meserie. Fiind alcoolic, își teroriza familia, bătîndu-i cu o forță brutală. A fost ucis de camarazii săi, într-o bătaie de cîrciumă. Moartea tatălui a fost pentru întreaga familie o ușurare. Micul Iosif Visarionovici trăia acum împreună cu mama lui, care îl dăduse la un seminar, dorind ca odrasla sa să devină nici mai mult, nici mai puțin decît... mitropolit. Cînd copilul a atîns vîrsta de zece ani, din neatenție, a fost călcat de un camion. În urma acestui accident i-a rămas cotul stîng anchilozat. A părăsit școala pentru a deveni revoluționar. Avea pe atunci 20 de ani. Nu peste mult și-a ales numele de Stalin, adică „omul de oțel”. Într-o călătorie în străinătate, în anul 1905 l-a întîlnit pe Lenin. Cînd acesta,

în anul 1917, revine în Rusia, Stalin primește misiunea să-i asigure protecția. Înainte de această însărcinare tînărul petrecuse patru ani de deportare în Siberia. Apoi i-a revenit sarcina de a organiza partidul și în același timp de a-l conduce. Deși nu era un orator bun, posedea în schimb capacitate de muncă neobișnuită și spirit practic. În scurt timp s-a creat în jurul său legenda, conform căreia ar fi un supraom. Adevărul era cu totul altul... Era un om scund, avea un metru șaizeci și cinci. Din cauza supraalimentației cutele de la ceafă se revărsau peste gulerul cămășii. Fața îi era ciupită de vîrsat, brăzdată de pete roșii. Fuma intens. Într-unul din buzunare avea întotdeauna o pipă. Pufăia din ea aproape mereu, chiar și fără tutun. Imaginea sa, cu pipa în gură, în fața unui teanc de cărți, era reprodușă în milioane de exemplare.

În anul 1922, Stalin devine secretar general al Partidului Comunist, în 1941 este președintele Consiliului comisarilor poporului, în 1942 comandantul suprem al armatei iar în 1943 este denumit mareșal. În toți acești ani s-a bucurat de o sănătate de fier. Deși se răspîndise zvonul că locuiește la Kremlin, el locuia într-o casă (dacea) din apropierea Moscovei. Ferestrele casei erau luminate toată noaptea, încercînd să convingă și în felul acesta că lucrează zi și noapte, fără un pic de repaus pentru „binele” poporului. Se zice că prin anii 1919, în casa

respectivă Stalin dormea îmbrăcat, pe un pat strîmt de pustnic, iar în camera sa nu putea intra nimeni. Probabil, încă de pe atunci suferea de fobia oamenilor, căci nu accepta prezența altora.

Stalin posedea o fire rece, calculată, lipsită de sentimente omenești. E de la sine înțeles că un astfel de om nu putea să aibe o familie armonică ci doar frînturi ale unui cămin. Prima soție a murit la scurt timp după ce l-a născut pe primul lor fiu, Iakov. Acesta, fiind crescut în lipsa oricărei afinități sufletești pentru tatăl său, a pierit într-un lagăr de prizonieri din Germania. Tatăl său nu a făcut nimic pentru a-l elibera. Din a doua căsătorie s-au născut doi copii: Svetlana și Vasili. Acest fiu era ofițer de aviație, general. Fiind alcoolic, a ajuns un ratat. Soția a doua, Nadejda Aleluieva, nemai putînd suporta umilințele și felul cum era tratată de propriul ei soț, s-a sinucis.

Din ordinul lui Stalin au fost condamnați și executați aproape patru milioane de oameni. La această cifră se mai adaugă milioanele de nevinovați care au murit în lagărele de muncă și în închisori, din cauza foametei declanșate în perioada colectivizării sau din cauza deportărilor. Tot el este autorul moral al altor milioane de victime secerate în țările-satelitare U.R.S.S. după cel de-al doilea război mondial.

Bilanțul este de neimaginat, iar orice caracterizare o considerăm în acest caz inutilă.

Ana Hoțopan

Minoritățile din județul Bichiș sînt active

Dr. Eva Orsós-Hegyesi, secretar de stat, președinte al Oficiului pentru Minoritățile Naționale și Etnice a efectuat în zilele trecute o vizită neoficială în comuna Kondoros, din județul Bichiș.

Deși inițial era vorba de o vizită întru totul lejeră, neoficială, doamna Orsós a făcut cunoștință cu localitatea, cu viața și problemele comunităților de minoritate, aflînd informații care pot fi utilizate în munca de toate zilele a Oficiului.

În legătură cu experiențele privitoare la activitatea comunităților minorităților din județul Bichiș președintele Oficiului a arătat:

– *S-a adeverit că conducerea județului Bichiș și-a dat seama de posibilitățile provenite din faptul că aici trăiesc mai multe minorități; inițiind chiar mai multe activități foarte utile. Marea majoritate a concursurilor trimise Fundației publice au fost acceptate și sprijinite. Aici chiar și țigani și-au formulat țeluri reale, executabile în interesul lor. Tot în acest județ, la Micherechi s-a inițiat construirea unui Cămin de bătrîni, instituție care în viitor va putea oferi adăpost bătrînilor de minoritate română din Ungaria. Deși acest edificiu încă n-a reușit să se dea în folosință sînt convinsă că împreună cu autogovernarea din Micherechi – care totdeauna s-a dovedit a fi un partener constructiv – și Ministerul Bunăstării se vor asigura fondurile financiare necesare pentru terminarea acestor lucrări.*

Consfătuire pe tema învățămîntului

În ziua de 10 martie a.c. va fi convocată la Békéscsaba o consfătuire pe tema programelor școlare din cadrul instituțiilor de învățămînt ale minorităților naționale. Aceste programe au fost întocmite conform recomandărilor din *curriculum național*, dar fiind adaptate la specificul local al fiecărei școli în parte.

La consfătuirea din reședința județului Bichiș vor participa reprezentanții Ministerului Culturii și al Învățămîntului Public, care vor răspunde la întrebările încă „deschise” din această sferă tematică, ajutînd și în acest fel conducerile școlilor respective în introducerea noilor directive.

Un nou concurs

inițiat de

Fundația Publică „Pentru Minoritățile Naționale și Etnice”

Fundația Publică inițiază un nou concurs cu caracter artistic, prin care dorește să subvenționeze *creații de arte plastice, literare, muzicale*, în curs de realizare, concepute sau în stadiu inițial, respectiv *activitate de cercetare* sub forma de **bursă anuală**.

Termenul de înaintare: 31 martie, 1998.

Decizia juriului: 30 aprilie, 1998.

Informații suplimentare: precum și formularele-tip se pot procura la Biroul de informații al Fundației (Budapesta V. str. Akadémia 3.) printr-un plic timbrat, pe adresa: **1357 Budapest, Pf. 2.**

Dorim conviețuire cinstită și adevărată

Care-i adevărul?

În numărul din 1 august 1997 al săptămânalului NOI a apărut un articol intitulat „Nu vopsiți peste rugină!”. Autorul acestei scrieri este tânărul micherechean **Gheorghe Ruja**.

După apariția acestui articol am așteptat să găsim în săptămânalul nostru reacții din partea unor cititori. Aceasta nu s-a întâmplat, dar nu s-a făcut nici o reflecție nici din partea acelor care au fost avizați în cele analizate de autor. În jurul acestei probleme s-a așternut și se așterne o tăcere apăsătoare. Această situație s-ar putea ilustra prin zicala „tace ca peștele”. De altfel, această constatare nu e o descoperire nouă. Cu ani în urmă m-am exprimat în acest sens, în coloanele săptămânalului NOI (din 2 decembrie 1991 – *Intellectual-intelectualitate*): parcă omul ar vorbi în deșert, parcă s-ar adresa pereților sau unei mulțimi surde. Probleme de interes public, în cele mai multe cazuri, nu constituie teme de discuție la noi, fie din lipsă de interes, fie cu scopul de a fi puse sub tăcere.

Dar, să revin la tema pusă pe tapet de Gh. Ruja. Din cele spuse de dînsul în această scriere (și din alte informații) se poate deduce că Autogovernarea pe Țară a Românilor din Ungaria (A.Ț.R.U.) a primit în anul 1996 o invitație, ca o delegație să facă o vizită în România, semnată de **Gabriel Gafiță**, secretar de stat al Ministerului Afacerilor Externe din România. În această invitație nu se găsește nici o aluzie că delegația va fi primită și de președintele de stat și de prim-ministrul României, ci se amintesc doar întâlniri și convorbiri cu reprezentanți ai instituțiilor guvernamentale și neguvernamentale românești.

Apoi, se mai poate deduce din împrejurări și din marea tăcere de după apariția articolului în discuție, că delegația A.Ț.R.U. nu s-a întâlnit nici cu președintele, nici cu premierul României. Deși anterior în numele A.Ț.R.U. s-a declarat că aceste întâlniri sînt prevăzute. Deci, această informație a fost într-adevăr dezinformativă. Mai mult nu doresc să spun despre aceasta, cu atât mai mult cu cît autorul scrierii a calificat acest caz foarte concludent.

* * *

– În ziarul „Új Magyarország”, de acum doi-trei ani, președintele organizației românilor din Ungaria (de fapt al A.Ț.R.U.) **János Budai** a declarat, într-un interviu: „**Întrucît minoritatea română, constituită din circa 25.000 de persoane, este răspîndită pe tot teritoriul Ungariei, nu trebuie să i se aplice aceleași standarde ca în cazul minorității maghiare din România, care este concentrată pe teritoriul Transilvaniei.**” (Mihaela Jenei)

– „În Ungaria, însemnele limbii și culturii române nu sunt totdeauna prezente acolo unde, organic, n-ar trebui să lipsească. De exemplu, în școlile românești. Pe culoarele Liceului românesc „Nicolae Bălcescu” din Gyula (Giula) – (al cărui director este dealtfel domnul Ion Budai, președintele Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria) – să dăm un singur exemplu – se vorbește aproape numai ungurește. Afișele, indicatoarele de orientare etc. sunt scrise aproape, desigur, tot în ungurește...” (Ana Radu: Despre românii de lîngă România, *Curierul Românesc*, august 1996.)

– „Agențiile de presă au consemnat faptul că a fost ales, la Giula, în funcția de președinte al Autogovernării Românilor din Ungaria, domnul Ion Budai, originar dintr-un sat locuit numai de români... Aflăm, de asemenea, că fără acordul acestui organism, în Ungaria nu poate fi luată nici o decizie privind minoritatea respectivă, ceea ce presupune că, în absența acestui organism, se poate... Știrea a făcut o puternică impresie la Consiliul Europei. Au existat glasuri care au elogiat spiritul democratic care funcționează în Ungaria, un exemplu de urmat și de celelalte state europene. Se zvonește (știrea nu este confirmată) că se așteaptă sosirea unor delegații de basci (Spania), bretoni și gasconi (Franța), corsicani (din Germania), sloveni (din Austria) și, bineînțeles, unguri (din România) pentru a studia și prelua acest experiment democratic.” (România Liberă, 11 mai 1995.)

– „Autonomia noastră culturală – mulțumită și autogovernărilor minoritare – este asigurată. Nu avem nevoie de altă autonomie... Trebuie să ne situăm pe realitate, acolo unde nu avem nici o șansă de muncă prin limba de naționalitate, fiindcă sîntem puțini, trăim împrăștiati, nu se merită a preda copiilor exclusiv pe românește bunăoară matematica etc. ... Și autogovernarea noastră susține învățămîntul bilingv ... Se discută mult, cine reprezintă mai bine interesele românilor, aceia care vorbesc românește la perfecție ... sau aceia care zilnic se întîlnesc cu probleme de felul acesta.... Nu-i adevărat că la alegerea autogovernării române s-au făcut fraude sau complot. E adevărat însă că una vrea elita intelectuală și alta vrea românimea din localități. Bineînțeles, noi contăm și pe intelectualitate, dar nu în politică ... Majoritatea școlilor noastre românești în esență sînt bilingve și în momentul de față nici nu se poate face mai mult, fiindcă cunoștințele de limbă maternă ale co-

piilor români ajunși în școală sînt minime...” (România Magyar Szó, 5 iulie 1995, interviu făcut de **Ferencz L. Imre** cu **Gheorghe Ardelean**, primarul comunei Chitighaz și vicepreședinte al A.Ț.R.U.)

– „Noua autogovernare, înființată la 25 martie 1995, nu numai că nu vrea să respecte alte opinii, dar de la bun început nici nu vrea măcar să le audă – dîndu-i repede afară pe cei care le susțin. Oare nu aici s-ar potrivi mai bine noțiunea dureros-ofensatoare de „balcanism” folosită de o persoană din prezidiul Autogovernării? ... Oare, în noua autogovernare cîți nu știu chiar nici să vorbească românește? Oare cîți se declară români numai din interes? Cine cît a lucrat în trecut pentru românimea din Ungaria?... Nu pun sub semnul întrebării legitimitatea autogovernării, cu atît mai mult însă spiritul și comportamentul eliminator și intolerant al acesteia, pe care l-a manifestat imediat la constituire ... Orice parlament adevărat democratic din lume are și opoziție. Cînd opoziția e dată afară, atunci începe dictatura! ... Există nu numai asociații locale, ci și alte comunități, iar Autogovernarea minoritară a românilor din Ungaria va putea face față cerințelor numai așa, dacă va servi interesele tuturor românilor din Ungaria...” (Săptămînalul NOI, 5 mai 1995, pag. 3, **Gheorghe Ruja**: Altă faină se macină acum la moară.)

– „Nu vreau să supăr pe nimeni, dar rămîn uimit cînd văd, cine ne reprezintă pe noi, românii din Ungaria, cine stă de vorbă cu prim-ministrul României, cînd e cazul, ce componență are delegația care se duce acum la București etc. Noi nu am fost mulțumiți cu ceea ce am făcut (pe vremuri), dar ceea ce fac unii astăzi este pur și simplu inacceptabil. ... Eu nu înțeleg ce se întîmplă, cine conduce acolo (în conducerea Autogovernării Naționale a Românilor din Ungaria – n. n.). De ce nu s-a putut trimite la București o delegație care să nu ne facă de rîs? De ce nu au fost trimise persoane competente de la catedrele din Seghedin și Budapesta, un director de școală, un bibliotecar, un muzeolog etc., să fie de față oameni care sînt capabili să poarte tratative cu reprezentanții vieții politice și culturale din România?” (Conviețuirea – Revista românilor din Seghedin, Anul I. nr. 2-3, 1997, interviu luat profesorului pensionar **Gheorghe Martin**, pag. 85–86.)

* * *

Deci, care-i adevărul?

Eu sînt de părerea, și nu mă simt singur în această privință, că în împrejurările actuale ale românilor din Ungaria sînt necesare eforturi mai mari pentru cultivarea limbii române materne, pentru păstrarea identității noastre de naționalitate. Nu sîntem împotriva unui învățămînt bilingv, tocmai datorită împrejurărilor existente, dar nu se poate admite ca sub pretextul bilingvismului, școlile noastre să devină instituții de învățămînt în care limba română să fie predată doar ca limbă străină, sau ca obiect de studiu.

Nu se poate admite teoria domnului **Ion Budai**, conform căreia românilor din Ungaria nu trebuie să li se aplice aceleași standarde ca în cazul minorității maghiare din România. Eu cred că și în această temă ar fi mai onest să se pornească de pe picior de egalitate. La fel e bătaoare la ochi declarația lui **Gheorghe Ardelean**: autonomia noastră culturală este asigurată, nu avem nevoie de altă autonomie.

Îi dau dreptate lui **Gheorghe Ruja** cu privire la spiritul și comportamentul eliminator și intolerant al conducerii Autogovernării, la care aș mai adăuga și epitetul de **dictatoric**, care reiese și din declarațiile unor conducători ai Autogovernării, conform cărora în Ungaria nu poate fi luată nici o decizie, privind minoritatea, fără acordul acestei organizații.

La fel ne putem referi și la declarațiile vicepreședintelui autogovernării, cu privire la intelectualitate, pe care Autogovernarea contează, dar nu în politică. Deci intelectualitatea română este exclusă din politică. Ce concepție și atitudine antiintelectuală! Ce sfidare la adresa creatorilor intelectuali români din Ungaria! Parcă ne-am găsi în anii regimului totalitar!

Din toate acestea reiese că Autogovernarea românilor nu prea ține cont de interesele tuturor românilor din Ungaria. Asta o știu bine cei mai mulți români din Ungaria, pentru care motiv nu au încredere în autogovernarea actuală. Dacă aș fi în „apele” lui **Torgyán**, poate aș propune să demisioneze și să se aleagă una mai de „Doamne-ajută”.

Poate toate aceste împrejurări și situații sînt cunoscute și de autoritățile din România? Poate și aceste autorități au ajuns la concluzia noastră referitor la părerea despre Autogovernare? Poate din aceste motive nu au stat de vorbă președintele și premierul României cu delegația Autogovernării? Poate au considerat că ar fi compromițător să primească o delegație a românilor din Ungaria, care neglijează interesele acestor români, deși ar fi datorii lor să le apere?

Și încă multe întrebări...

Toate acestea sînt doar întrebări, nu afirmații.

Dar, care-i adevărul?

Să sperăm că va veni ziua, cînd toate aceste probleme se vor clarifica, în interesul românilor din Ungaria.

Gheorghe Santău

În cîteva rînduri

ALETEA

În ziua de 7 martie a.c. va avea loc la Primăria orașului Aletea ședința comună a membrilor Consiliului orașenesc și a membrilor Consiliului orașenesc din orașul Sebiș, România. După ședință, într-un cadru festiv urmează să fie semnat Protocolul de colaborare dintre cele două localități înfrățite. Iar în seara aceleiași zile se va desfășura **Balul românesc**, la care, dincolo de românii localnici, vor participa și oaspeții din România. Dar la petrecere sînt invitați și toți aceia, care manifestă interes și plăcere pentru această petrecere tradițională.

BĂTANIA

Românii din Bătania vor organiza **Balul românesc** la Centrul cultural „József Attila” al orașului, în seara de sîmbătă, 7 martie a.c., la ora 19. La petrecerea bătăniilor își va da concursul un taraf și o solistă vocală din Lipova, oraș înfrățit cu Bătania. Organizatorii – și aici – așteaptă nu numai invitați din cele două orașe, ci contează pe toți românii sau alți oaspeți, care iubesc muzica și jocurile populare românești și petrecerile reușite.

BÉKÉSCSABA

Conform anilor trecuți, tradiționalul Bal românesc din reședința județului Bichiș va fi organizat sub genericul de „Mărtisor” și va fi ținut, la fel ca de obicei, în cinstea femeilor, în seara de 7 martie, la Restaurantul „Party”. Organizatorii vor fi din nou membrii Uniunii românilor din Autogovernarea minoritară română din Békéscsaba. Inițiatorii așteaptă oaspeții dornici de a petrece cîteva ore plăcute, distractive, căror li se va oferi și o cină comună.

CHITIGHAZ

La Căminul cultural din Chitighaz se va organiza, pe data de 28 martie, un program cultural-folcloric în cinstea soților Buha, Meșteri ai artei populare, cunoscuți dansatori români, îndrăgiți răspînditori ai dansurilor românești din Chitighaz. Cu ocazia serbării, pe scenă va evolua Ansamblul de dansuri populare Alföld din Seghedin.

Organizatorii invită și pe această cale pe toți iubitorii dansului popular, pe toți prietenii, cunoscuții și iubitorii artei soților Buha.

MICHERECHI

Tradiționalul Bal românesc din Micherechi se va desfășura în ultima zi din această lună, la 28 februarie, la Căminul cultural al comunei, fiind organizat de data aceasta de Autogovernare și de Asociația românilor din Micherechi.

Muzica va fi asigurată de renumiți interpreți instrumentiști și vocali de muzică populară din România, printre care mult apreciații soliști **Florica Duma**, **Florica Ruja**, **Frații Petreus**, precum și formația muzicală a fraților **Strugurel**. Ca și în alți ani, și de astă dată organizatorii contează pe un mare număr de oaspeți și oficialități din România.

În folosul Fundației
HOMO LUDENS

Stimați Cititori, așa cum rezultă din Declarația emisă de Oficiul de Impozite și Control Financiar (APEH), aveți posibilitatea acordării unui procent (1%) din impozit unei fundații.

Vă rugăm – dacă sînteți dispuși să ajutați o instituție preșcolară cu caracter românesc – să oferiți acel procent în *sprijinul Grădiniței de copii de pe str. Galamb din Giula*, pentru fondurile fundației **HOMO LUDENS** pe care am înființat-o, dorind să îmbunătățim și în acest fel condițiile din grădinița noastră.

Numărul nostru fiscal este: 18371062-1-04.

Cu mulțumiri:

conducerea grădiniței de copii

Mi s-au plîns de o anumită situație. Nu de greutăți personale – cum le auzim zilnic – ci de dificultățile activității unui colectiv de muncă și de dezavantajele unei structuri întregi.

Florica Ottlakán, conducătoarea Grădiniței nr. 1 din Chitighaz a meditat asupra situației în care se află azi grădinițele noastre de naționalitate.

– *Lucrăm izolat, fără orientare, nu mai participăm la cursuri de perfecționare, iar odată cu dispariția acestora s-au redus și contactele strînse dintre grădinițele românești.*

– *Ce s-a întîmplat? Ce se întîmplă? Eu cred că întreaga noastră viață de naționalitate pornește de la grădiniță, de la educarea acestor copilași. În ultimii ani ne-am dat seama că complexitatea limbii și activității e o sarcină prioritară. Ce înseamnă aceasta? În cazul unei activități de instruire să folosim paralel limba română și limba maghiară. Acest cadru e mai atrăgător, mai ușor de reținut și pentru copii. Ar fi atât de util ca tocmai despre aceste încercări și rezultate să facem schimburi de experiență cu celelalte educatoare! Dar, în domeniul învățămîntului preșcolar românesc nu avem nici o responsabilă care să susțină această cauză. Nimeni nici măcar nu încearcă să organizeze astfel de întîlniri, deci ne luptăm fiecare aparte, la locul ei, în localitatea ei.*

– *Mă supără și un alt lucru. Nu se publică prea multe concursuri pentru grădinițe. Dar în același timp, unele grădinițe, ca a noastră, nu află nici prea mulți sponsori sau patroni care să ne sprijine, fiindcă în comuna noastră nu există industrie sau unități economice, productive ca, de exemplu, într-un oraș. Degeaba ne sprijină mulți părinți la sărbători, la unele acțiuni (cu prăjituri, cu anumite lucrări de renovare). În totalitate, donațiile – din care am putea încerca măcar să începem o investiție mai*

Ce s-ar putea face la grădinițele românești?



Educatoarea Florica Ottlakán printre copilași

de seamă – sînt neînsemnat de puține. Aș fi foarte curioasă ce părere au despre toate aceste întrebări colegele mele de la grădinițe!?

În căutarea răspunsului am vizitat-o pe **Cornelia Taga Mihăiescu**, conducătoarea Grădiniței din strada Galamb din Giula.

– *O înțeleg pe colega mea, Florica, știu exact, ce simte. Adevărul este că nu numai grădinițele de naționalitate, ci în general grădinițele se găsesc în astfel de situație grea. Legea învățămîntului asigură grădinițelor autonomie, însă nu ne-a dat nici un drept*

legitim pentru organizarea unor cursuri de perfecționare. Astfel de sarcini nu intră în competența noastră. Fiecare grădiniță în parte e responsabilă pentru munca instructiv-educativă depusă acolo. Deci numai din proprie inițiativă, prin autoorganizare putem găsi chip și cale în rezolvarea acestei pretenții. Eu îmi pot închipui, de exemplu, ca toate cele peste zece grădinițe românești împreună să formăm un fel de „comisie” sau „colectiv de muncă” și să ne alegem un responsabil pentru organizarea întîlnirilor dintre noi. Însă nu știu cine sau ce organ și-ar

asuma sarcina finansării, sau retribuirea unei „alocații de conducător”, care – de altfel – nu ar fi prea mare.

– *În privința concursurilor cred că pe linie de naționalitate există mai multe posibilități de concurență (cu șansa câștigării). În general pentru grădinițe se publică aproape numai concursuri referitoare la instruirea educativ-sportivă. Cred însă că la Ministerul Culturii și al Învățămîntului Public s-ar mai găsi „pe ici-colo” anumite rezerve, anumite surse de repartizare.*

(Dealtfel grădinița noastră primește mult sprijin din partea autoguvernării minoritare locale – le mulțumim și pe această cale.)

Aș propune colegelor mele, ca o bună soluție, să-și întemeieze fundații proprii. Noi realizăm multe programe, cumpărăm multe jucării din banii sosiți la adresa fundației „Homo Ludens”, a grădiniței noastre.

– *Am avea ce face și în domeniul instructiv-educativ. Tot mai des mă preocupă gîndul că a sosit timpul să prelucrez manualul didactic-auxiliar pe care l-am întocmit și care a apărut cu cîțiva ani în urmă. De atunci s-a schimbat lumea, au apărut noutăți în pedagogie, chiar și „pretențiile” copiilor sînt altele. Ar fi nevoie de diverse desene, de lecții, care ar conține noutățile dezvoltării ce s-a produs în societatea noastră, în întreaga lume.*

În cursul celor două întîlniri nu am avut multe de întrebat, doar de notat. Atît doamna Ottlakán, cît și doamna Taga Mihăiescu cunosc bine întreaga problemă din cadrul învățămîntului preșcolar. Ba mai mult: chiar caută modalitățile colaborării și soluțiile de rezolvare a greutăților. Cred că inițiativele de mai sus dau de gîndit. Cu publicarea lor poate ajutăm ca educatoarele să caute în comun posibilități de a le dezbate.

Noi asigurăm chiar spațiu pentru părerea, opinia tuturor educatoarelor de la grădinițele noastre românești!

Moștenirea de la mamă este viitorul unei tinere

Cu ocazia vizitelor noastre făcute la instituțiile de învățămînt întîlnim deseori, pe la sfîrșitul săptămînilor de iarnă, studenți în cursul practicii lor pedagogice. La Școala generală românească din Chitighaz am avut ocazia să asist la o oră de română îndrumată de **Erika Borbély Nedró**, studentă în anul IV la Școala superioară „Juhász Gyula” din Seghedin. Pe viitoarea profesoară am întrebă-o, cum a ajuns tocmai la școala din Chitighaz.

– *Am copilarit și am făcut școala generală în satul meu natal, la Chitighaz. Avînd posibilitatea să aleg școala unde doresc să-mi demonstrez cunoștințele însușite la Școala superioară, am ales îndată fosta mea școală. Firește, am avut mari emoții. Dar fiindcă toamna trecută am asistat deja la cîteva ore de limba română tot aici, de data aceasta cred că mă descurc mai ușor. Primește un mare ajutor, și de la profesoara **Florica Santău**. E foarte dificil să îi o oră numai românește, deoarece între noi vorbim tot mai puțin în limba noastră maternă atît în familie, cît și în sat.*

– *M-ar interesa, în ce măsură vă pregătește Școala superioară pentru noul curriculum național, cum vă pregătește pentru folosirea noilor programe și metode care se aplică pe la școli?*

– *Am greutăți mai ales în cazul celeilalte specialități, la geografie, deoarece au apărut o sumedenie de manuale școlare, iar noi nu avem de unde să le cunoaștem și nu știm care școală, ce manual folosește și pe ce bibliografie se bazează la întocmirea planului de învățămînt.*

– *O prietenă de-a mea, tot profesoară, mi-a spus îngrijorată dilema ei: ce se va întîmpla în cazul unei discipline, la care au apărut, să zicem, manuale pentru elevii primelor clase, dar despre editarea*



următoarele manuale (pentru clasele următoare) n-au primit doar făgăduieli?! Ce se va întîmpla în caz că acestea nu mai apar (redactorii se retrag, editura dă faliment, ori prețul se ridică prea mult etc.)?! Cu aceasta, procesul unui plan de învățămînt devine îndoielnic și chiar poate ajunge într-un impas absolut.

– *Într-adevăr, și eu cred că varietatea de pe piața editării manualelor aduce nu numai un avînt, o oarecare libertate pentru profesori, ci va stîrni și multe probleme, dificultăți care încă nu se prea văd.*

– *Nu ți-e teamă de viitorul tău ca profesoară?*

– *Puțin. Deoarece nu prea știu de posturi vacante nici la școala din Chitighaz, nici la cea din Aletea unde locuiesc împreună cu soțul meu. Eu totuși vreau să devin profesoară.*

soară și să lucrez în domeniul învățămîntului... Și mama mea, ieșită de curînd în pensie, a fost învățătoare. De la dînsa am auzit încă de fetiță tînăra doar de frumusețile acestei profesiuni. Cînd azi îmi dă sfaturi, în privința copiilor, mama cunoaște doar o singură „limbă”: cum poate un elev să-și însușească lecțiile cel mai ușor, cum să-i ajutăm cu forme și metode cît mai simple...

– *„O să veniți și în săptămîna viitoare?” – m-au întrebat cu drag elevii „mei” din clasa a 5-a... Și eu am fost nespuse de bucuroasă, deși poate au fost tot atît de drăguți, deschiși la suflet și cu alți studenți care au făcut practică pedagogică în clasa lor. Deci nu vă mirați, că pentru viitor nu-mi doresc altceva, decît să predau unor astfel de elevi.*

– *Îți doresc să-ți reușească!*

Nicolett!

Nu pot scăpa de privirea ta!

Te întîlnesc mereu: așezile – care amintesc despre dispariția ta – se găsesc peste tot: pe uși, pe copaci, pe pereți, în trenuri, în autobuze, în zăre...

Ochii tăi tineri neconținut ne roagă: „Gîndiți-vă la mine!”, „Căutați-mă!”, „Găsiți-mă!”, „Nu mă uitați!” – și nu uitați nici de un singur copil, fiindcă toți copiii sînt aserviți, fără apărare.

Îi privesc pe băieții mei și mă cutremur gîndul să li se întîmple ceva rău, ceva neprevăzut.

În privirea ta, Nicolett, se oglindește disperarea noastră, mă tulbură sentimentul de teamă, de grijă și de neputință.

Aș dori să fiu atotputernică pînă la momentul de a te zări pe o cărare răstăcită, ca apoi să te iau de mînă și să te însoțesc pînă la măicuța ta, ca să-i înfloresc pe obraji veștejita-i bucurie de a te cuprinde în brațe... Dar gîndul acesta e un vis, din care mă trezește cruda realitate și durerea mă copleșește din nou.

Cînd îți întîlnesc privirea inocentă, îmi visez mereu gîndirea ca să-mi văd de alte treburile, dar ai dispărut din preajma noastră, și pierderea ta ne doare. Îți simțim lipsa chiar dacă sîntem străini. Te-am îmbrățișat și te-am mîngîiat ca niște vechi cunoscuți.

Ne bate inima în ritmul acelora care te caută și te așteaptă neconținut. Cuvintele ca poate, vreodată și-au găsit sensul de speranță, măcar cea mai mică licărare de speranță.

Nicolett, Dumnezeu să te aibe în pază oriunde ai fi! Numai privirea de ți-aș putea uita-o!

Sîmbătă după-masă, cu feciorul meu am vizitat-o pe Maica. Tare s-a bucurat cînd ne-a văzut, cînd am intrat în casă.

Așa cum obișnuia, a încărcat imediat masa cu bunătăți și ne-a mai întrebat, cu ce să ne servească.

— Lasă Maică, a zis feciorul meu. E destul ce ne-ai pus pe masă! Hai, mai bine să discutăm!...

Și a început Maica să povestească:

— Acum cu 51 de ani în urmă a nins cu fulgi mari, neaua a ajuns pînă-n brîu... Atunci într-o așa noapte, te-ai născut tu (a arătat spre mine)... Și Józsi, nepotul lui bace Gheorghe Németh... Și iapa noastră a fătat un mînz frumos... Așa eram dă fericită, parcă auzeam îngerii cîntînd la ușă...! A nins și a nins și mai știu pînă unde a ajuns zăpada...

— Îți mai amintești cum era sălașul? Cît de frumoși erau plopii, și grădina înflorită!?

— ... Am cîteva viziuni, dar se poate că numai din poveștile tale Maică, mi-am creat aceste tablouri colorate — îi răspund.

— ... Dar văd imaginea sălașului, livada înflorită, plopii înălțîndu-se spre cer... și multe altele... cum e hotarul nemărginit...

Și îmi aduc aminte după ce ne-am mutat în sat, că nu mi-a plăcut deloc la grădiniță. De cîte ori am putut, am fugit de acolo, căci așa m-am simțit, de parcă mi s-ar fi furat libertatea. Nu mi-a plăcut nici mirosul mîncărilor de acolo... În schimb, au fost acolo cîteva fetițe drăguțe, pe care le trăgeam de păr (ciurcă se zicea pe la noi)...

La școală mă simțeam cu totul altcum. Și azi îmi aduc aminte cît mi-a părut de bine cînd învățătoarea, doamna Cornelia Magori, m-a mîngîiat pe creștet spunîndu-mi: „Ești harnic, Puile! Ce frumos rotunjești litera O!”

Și îmi mai aduc aminte de duminici și de sărbători... Aceste zile au avut un iz anume, un parfum de busuioc... Era o adevărată ceremonie cînd ne-am pregătit la biserică... Îmi aduc aminte cum venea din vecini unchiu Trăian la Maica, și-i spunea: „Hai, Vioară, îmbumbă-mi chimeșea la grumaz”. Maica s-a spălat pe mîini și numai

Peregrinînd prin țară, prin locuri încă necutreierate, călătorului îi bat la ochi diferitele stiluri arhitecturale, variatele modalități de construcție. Aceste diferențe se constată nu numai de la o zonă, de la o localitate la cealaltă, de la un sat la altul.

Satele populate și de români au și ele trăsături caracteristice în construcția caselor. Aceste clădiri pe care le mai aflăm prin sate trezesc nostalgia timpurilor trecute.

Începînd cu anii '80, în diferite zone ale țării au început să se amenajeze case-muzeu, păstrîndu-se specificul în construcție al unei naționalități, ca generațiile viitoare să cunoască viața și rezultatele înaintașilor, precum și valorile epocii trăite de noi, cei de azi. Fiindcă fără cinstirea și salvarea trecutului nu poți avea prezent și nici viitor. Nu e lipsit de importanță nici felul în care ne însoțește acest trecut acum, în prezent. Să fim sinceri și să recunoaștem cinstit: înaintea noastră e misteriosul viitor care se bazează pe prezent pe acel „azi”, care de „mîine” va deveni „ieri”.

Tocmai de aceea sînt remarcabile toate inițiativele în dreptate spre evocarea trecutului, și prin aceasta, educarea noilor generații care prin cinstirea înaintașilor ne împiedică în uitarea trecutului.

Îți amintești?!



Foto: Délia Magdu

cu greu, dar a reușit „acțiunea” Era cam strîmtă și incomodă cămașa la grumaz, dar lui unchiu Trăian așa i-a plăcut — așa era „perfect”! Cămașa era albă ca spuma, haina neagră, clopul negru și cizmele lustruite ... că-ți lua ochii... Și am pornit la biserică: unchiul Trăian, Maica, Aron, soruța și eu ... (Tatiș numai la sărbători mari venea cu noi...). Biserica atunci, la începutul anilor '50, era încă plină de credincioși. În ambele strane cîntau cîntăreții conduși de bace Trăian Soldan... Trei copii citeau apostolul.

... Îmi amintesc: așa de frumos era cînd la slujba de Anul Nou, Popa Magdu a dat

citirii numele bărbaiților... Și azi îmi sună la ureche:

Ioan Ardelean, Pătru Ardelean, Gheorghe Ardelean, Aurel Berar, Cornel Crîsta, Ioța Crîsta, Pătru Crîsta, Gheorghe Crîsta, Pătru Mureșan, Gheorghe Mureșan, Mircu Mureșan, Trăian Mureșan, Ilie Mureșan, Vicendia Mureșan, Todor Mureșan, Ștefan Mureșan, Iefta Tîmovan, Ieftica Tîmovan, Gheorghe Tîmovan, Romulus Tîmovan, Trăian Tîmovan, Aurel Tîmovan, Aron Tîmovan, Maxa Șutea, Mănăilă Șutea, Ivan Șutea, Romulus Șutea, Trăian Soldan, Cornel Soldan, Cornel Foita, Pătru Vrăneș, Gheorghe Vrăneș, Radoia Oroian, Ioan

Oroian, Pătru Oroian, Trăian Oroian... și încă mulți alții... Petru Roșu, Axentia Roșu, Vasile Bodrojan, Gheorghe Birtaş, Dumitru Birtaş, Aurel Birtaş ... Atunci, copil fiind, mă simțeam puternic, auzind înșirarea... Știam unde mi-era locul, de cine țin și eram mîndru, cît de numeros era neamul nostru... Celora care mai trăiesc, dintre cei înșirați, le doresc multă sănătate, iar celor care au trecut în vecie, să le fie țărîna ușoară. Iar pe cei care nu i-am înșirat, să mă ierte.

... Așa într-o duminică după-masă, m-am jucat cu soruța pe stradă. În timpul jocului am luat-o cu vorba pe ungurește. Unchiul Trăian se plimba pe stradă, cu lai-bărul pe spate. Cred că această plimbare a fost meditație... nu știu la ce se gîndea... probabil la tinerețe sau la război... Dar auzindu-ne pe noi că vorbim ungurește, ne-a strigat răstîndu-se la noi: *Iară ungurește!? Mă-ta voastă...!*

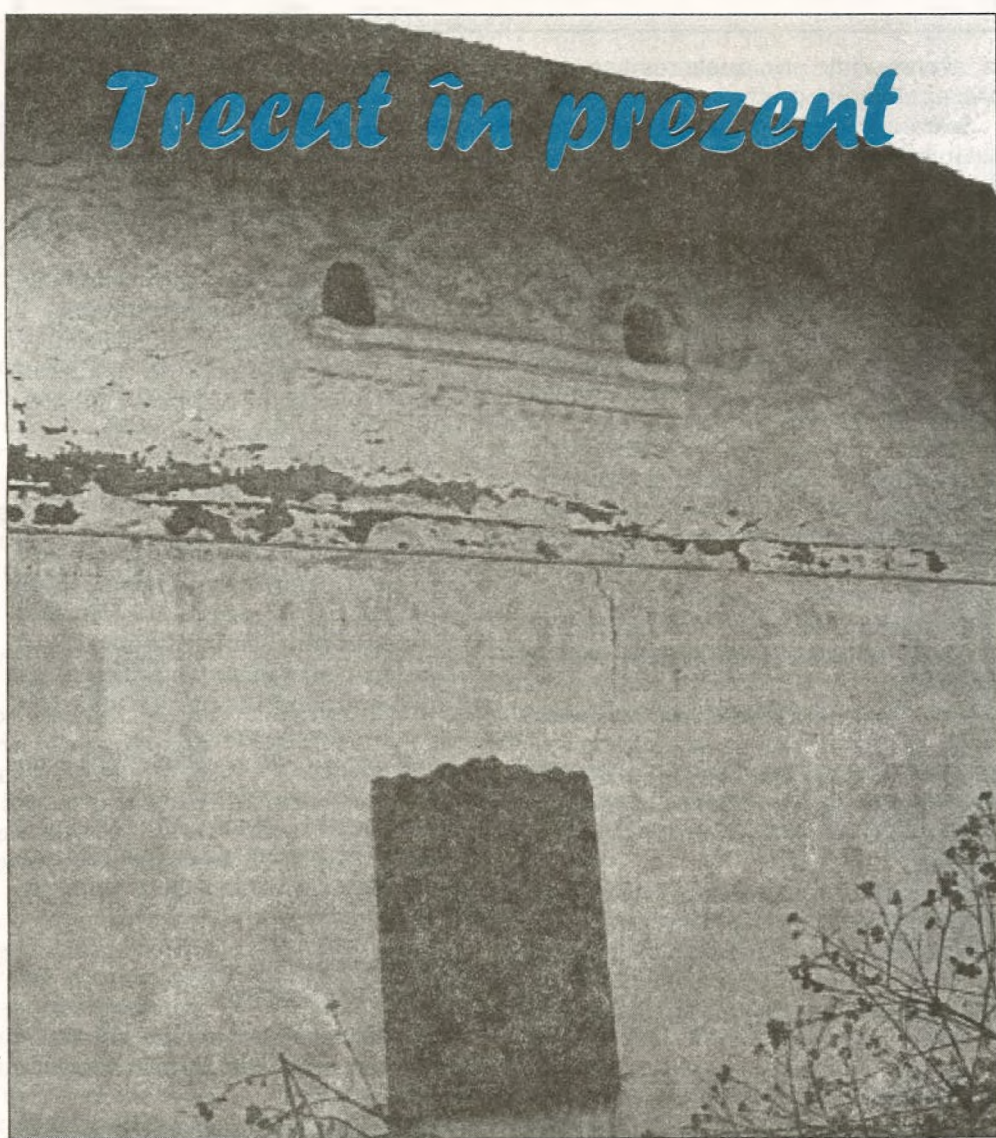
... Îmi amintesc, cum a edificat părintele Magdu biserica credinței noastre, cum a întărit-o, cum i-a întărit, fără să observăm, importanța: prin pildă omenească, prin exemplul personal, cu simpla sa prezență. Cît s-a bucurat și cît a suferit împreună cu noi, fără să fie dat vreun glas durerilor. Ne-a botezat, ne-a cununat, și ne-a înmormîntat cînd a sosit timpul. Dar ne-a și vindecat rănile sufletului. Așa cum numai el o știa! A făcut între noi dreptate, cum un pămîntean poate împărți dreptatea... A fost atent la toate, dar mai ales la tineri, la fete și feciori, în ai căror ochi se oglindea lumina înțelepciunii...

Și îmi mai amintesc, cum păzea Casa Domnului în timpurile grele — cum a vîrui biserica, singur, fără ajutor, legat la brîu cu o funie ... la înălțimi ametoitoare.

Biserica era albă, curată ca sufletul părintelui slujitor.

Imi aduc aminte, mai apoi, cum se plimbau împreună cu părintele Misarăș pe străzile orașului Giula de la cantină pînă la vicariat, păstrîndu-și ținuta, demnitatea, dar și legătura cu noi, consătenii. Eram mîndri de acești duhovnici înțelepți ... Și ei erau ai noștri ... Îmi amintesc... **Șt. Oroian**

Trecut în prezent



Ca și în localitățile maghiare, și în satele noastre a pornit în perioada amintită inițiativa de a realiza case-muzeu, obiective muzeale care ne amintesc de cultura și de arhitectura strămoșilor noștri.

Printre primii s-au înscris micherechenii, însă din diferite motive nu s-a realizat nimic din frumoasele planuri. Mai multă inițiativă și rezultat au dovedit chitighăzenii, care nici ei nu au uitat trecutul, specificul românesc, atunci cînd în anii '80 au început realizarea unei case-muzeu. Actualmente, după o reconstruire temeinică, se lucrează la conservarea imobilului și la aranjarea acestor obiecte în casa-muzeu.

Bihoreni, mai exact apatenii, s-au înșirat printre acele localități care au început realizarea unei case regionale tipice țărânului român din Bihor. Conducerea localității a și cumpărat imobilul potrivit (în imagine) au și început anumite lucrări de conservare ale clădirii. În fine — asemenea micherechenilor — și apatenii au renunțat la realizarea unui obiectiv muzeal specific bihorean, casa fiind vîndută din nou. Păcat, pentru că, în zilele noastre, necesitatea de a păstra unele case vechi, ca mărturie a priceperii meșterilor de demult, a frumuseții arhitecturii populare este mai mare, ca oricînd.

— tj —

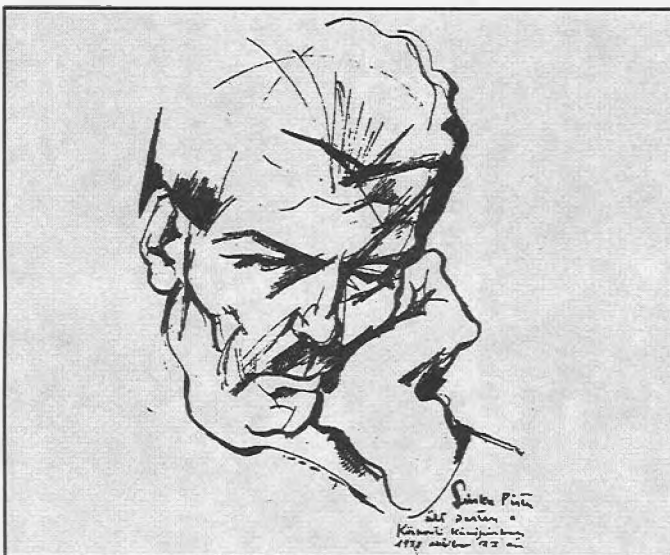
Încă spre sfârșitul anului trecut s-a comemorat centenarul poetului István Sinka, care cu un secol în urmă a văzut lumina zilei într-o căsuță modestă din Salonta, devenind de atunci cunoscut și renumit ca unul dintre cei mai vestiți poeți ai literaturii maghiare din secolul nostru.

Sinka a fost fiul unei străvechi familii de păstori sosiți din Țara Făgărașului pe aceste plaiuri bihorene. Tatăl, cioban *sămădău*, s-a tot mutat de la o moșie la alta, cunoscând-o în acest fel și pe românca Elisabeta Nuțiu, din Mădăraș, din apropierea Salonte. Din căsnicia lor se nasc trei băieți și o fată. Al treilea dintre fii este mezinul Pișta, copil cu mintea ageră, care începe primele clase primare la școala reformată din orașul natal. Și tot din primele clase se manifestă talentul său precoce: prin versuri umoristice și satirice face caricaturi vii din viața școlii, versificând peripeții și aventuri copilărești. Deși este un elev eminent, din cauza sărăciei, părinții lui sînt nevoiți ca, după terminarea primelor patru clase primare, să-l ia de la școală, trimițându-l la lucru. Muncește ca zilier la sălașele din apropiere, ajungînd și în lumea sălașelor din jurul comunei bichișene Geszt.

Pornind de aici, de pe malurile Culișerului, din valea Crișului Negru, a ajuns la Pusta Magor, de lângă Vésztő, ajungînd, la maturitate – la piscurile Parnasului. Pe atunci, prin anii 1932-44, Sinka a devenit unul dintre cei mai angajați și curajoși profesori ai literaturii maghiare ai timpului.

Nu în mod întâmplător și-a ales pseudonimul „cioban negru”. El este unicul poet din literatura maghiară care nu numai că vine din popor (ca de altfel și Péter Veres, Pál Szabó, József Erdélyi), ca și alții, ci mai mult: Sinka oglindește, reprezintă chiar viața zbuciumată a unei pături sociale din mediul agrar-sătesc, care trăiește în neagră mizerie și cruntă asuprire, fiind vorba despre viața și lumea ciobanilor, a păstorilor. În perioada interbelică, el a fost cel ce și-a ridicat curajos glasul în apărarea acestei pături sociale oprimăte, demascînd prin versurile sale sărăcia, amărăciunea, năzuințele, dorurile. În acest fel însă, Sinka a devenit un spin în ochii moșierilor și ai arendașilor (precum familiile Feiberger,

La Salonta a fost sărbătorit centenarul István Sinka



Floarea neagră

Legende amintesc,
c-a viețuit și ea,
Ilona Bodnár, o
străbunică a mea.

Și azi în satul ei,
acolo-n Ionașdan,
o pomenesc bătrînii,
în fiecare an.

Spun c-avea obraji,
roșii ca bujorii,
pînă nu i-au căzut, la
Isaszeg, feciorii.

Tun îi secerase.
De durere multă,
se ofili și ea,
ca o floare ruptă.

Hăi Ilona Bodnár!,
tu micsandră neagră,
plîns ne-ntrerupt a fost,
viața ta întreagă.

Uneori și vîntul,
aduce din hotar,
tînguiuri și plîns
suspînul tău amar.

Tu micsandră neagră!
Vezi?, dăinui pe pămînt,
te-auzim plîngînd și
dincolo de mormînt.

În românește de: Ilie Ivănuș

Diamandi, Kornstein, pentru a pomeni numai pe cîțiva) de pe marile latifundii. Acești moșieri, respectiv arendașii lor plăteau salarii de mizerie pentru muncă multă și grea, pentru truda zilnică a țărănimii neînstărite, nevoiașă, care își trăgea viața de pe o zi la alta.

Dar și mai tragică a fost cotitura adusă de anii comunismului în viața poetului. Tocmai el, care a stat întotdeauna de partea celor oprimați, tocmai el, apărătorul sărăcimii din mediul rural, a fost condamnat la tăcere, ca o *persona non grata* din anii socialismului tînăr. Ca atare, scrierile sale din deceniile de mijloc ale veacului nostru, epopeele și baladele scrise spre sfârșitul vieții nu puteau vedea lumina tiparului, rămînînd tăcute, închise în întunericul sertarelor. Dar, în uitarea anonimatului său, din sanatoriul de la Buda, de pe patul de suferință, poetul înalță neconștient cîntarea pașimilor și cade în genunchi în fața lui Dumnezeu.

A trecut în neființă în vara anului 1969.

Opera sa a început să apară pe rafturile librăriilor de-abia în ultimii ani, ajungînd la cititori abia prin anii șaptezeci-optzeci. Pînă acum au apărut 25 de volume de poezie și proză. Din păcate, traducătorii români încă nu l-au descoperit încă pe acest cioban negru al pustelor bichișene și bihorene, care prin scrierile sale eternizează și numeroase figuri de români. Rămîne și pentru viitor o sarcină de suflet și un generos act de cultură.

În schimb, este îmbucurător să salontanii, recunoscători și mîndri de acest mare fiu al orașului, au dat străzii Busuiocului de pînă acum (unde se afla și casa natală) numele de Strada Sinka. Iar în scuarul de lângă biserica reformată a fost dezvelit bustul de bronz al poetului.

În acest fel, noi, salontanii, putem afirma că fiul rătăcitor s-a întors acasă.

Andrei Danielisz
Salonta

N.r. Și orașul Giula evocă marele fiu al acestor întinderi din Cîmpie, printr-o tablă memorială pe zidul bibliotecii orașenești.

E vorba de oameni care nu mai sunt și de timpuri trecute pe care din tre cei din vremurile de azi numai puțini le știu, ba dintre aceștia mulți le-au dat uitării.

Era-n vara anului 1872. I. D. Ionescu, atunci vestitul cupletist, făcea un „turneu” prin Ardeal, pe unde Mîl(I)o și Pascali mai înainte stîmiseră cu trupele lor multă vîlvă.

Era-nsoțit de „consoarta” sa Fani, o bănațeană, și de Romanescu, soțul mai tîrziu vestitei Aristițe și-și delecta publicul prin bucăți ca *Cucoana Chirița*, *Mama Anghelușă*, *Paraponisitul*, *Sandu Napoila*, *Von Kalikenberg*, *Barbu Lăutarul ori Herșcu Boccegiul*, precum și cu doine ori române cîntate ca *Ciobanul de la munte*.

În turneul de la 1872, el trecuse prin Munții Apuseni de la Abrud în valea Crișului Alb și dăduse reprezentațiuni la Brad, la Baia de Criș, la Hălmaș și la Buteni, de unde-i venise vestea la Arad. Lumea îl aștepta cu nerăbdare. Prima reprezentațiune a dat-o la școala de la Catedrală. Indesuiuala era însă atît de mare, încît pentru alte trei reprezentațiuni a trebuit să se mute în sala mai încăpătoare a unui restaurant.

Fiind vorba să le îndulcească viața și celor de prin alte centre, am luat asupra mea sarcina de a-l însoți, ca să-l pun în legătură cu fruntașii din partea locului. Am fost la Lipova, lângă Mureș, la Șiria și la Pincota în Podgoria, precum și la Chișinău în Luncă. Pretutindeni lumea se îngrămădea și însuflețirea era mare.

Am luat deci hotărîrea de a ne duce și la Giula, (...) E limita despre Tisa a pămîntului cu populațiune românească, dar giulani țîn la romănitătea lor și vorbesc peste tot destul de bine românește.

N-am fost primiți nicăieri cu atîta năvâlnicie ca aici, unde o sală de tot mare a fost trei zile de-a rîndul plină, căci au ve-

Ioan Slavici:

I. D. IONESCU LA MACĂU

nit și oameni de prin satele românești de prin apropiere.

Seara a treia s-a prezentat la casă un om îmbrăcat în portul plugarilor maghiari din partea locului și a întregat dacă n-ar fi cu puțință ca teatraliștii să dea și la Macău o reprezentațiune.

[...] Am fost dar rugat să-l fac pe tilmaci (1). I-am spus că sunt la mijloc cheltuielile de drum și cele de întreținere și e de temut că la Macău, unde oamenii nu vorbesc românește, sala o să fie goală.

El a dat din cap și m-a încredințat că măcăuanii, deși nu vorbesc românește, țîn mult la legea lor și au să alerge cu toții la reprezentațiune, ba o să aducă și pe alții, ca să le arate că au și românii teatru, care e chiar mai frumos.

Era miercuri seara și a rămas ca tocmai duminică seara să-și desfășure la Macău destoiniciile.

Încă de simbătă însă el era cuprins de un fel de friguri, căci nu se mulțumea să fie bine ci ținea să facă furori și tocmai de aceea o nevoie și pe Fani să se prezinte pe scenă, ceea ce mai nainte nu făcuse niciodată.

Începutul trebuia să-l facă Romanescu într-o improviatațiune a lui ca țaran care vine la București cu o cioaclă de lemne și se-ncurcă-n fața unei case mari cu tramvagonul, care nu vrea cu nici un preț să se dea la o parte.

Urma I. D. Ionescu el însuși ca *Mama Anghelula*, apoi ca *Herșcu Boccegiul*.

Pentru variațiune venea iar Romanescu

făcînd pe Paraponisitul și Ionescu ca Barbu Lăutarul.

Pentru încheiere el și-a făcut o improviatațiune *Ciobanul* care și-a pierdut turma și căutînd-o dă mai întîi peste Pascu, baciul, și apoi peste Ileana, floarea florilor din poiană.

Totul se sfîrșește cu „Hora Unirii”, pe care o joacă toți trei cîntînd împreună.

Așa era în timpul acela, cînd bătrînii își îndulceau viața, amăgindu-se cu gînduri plăcute, și teamă mi-e că astăzi, cînd tinerii sunt mai îmbătrîniți cu mintea decît noi, cei atunci tineri, puțini numai vor fi înțelegînd cele petrecute în urmă în sala de la Macău.

Nu prea știau cei din sală ce va să zică tramvagon și nu înțelegeau glumele spuse de Romanescu, dar acesta era îmbrăcat țărănește, purta căciulă mocănească și vorbea într-o românească nestricată, iar atît era destul pentru ca cei adunați în fața lui să se bucure că-l pot asculta.

Un fel de furtună s-a stîrnit cînd s-a ivit Ionescu ca *Mama Anghelușă*. Și nu-i venea nimănui să creadă că tot el e și cel ce-l face pe Herșcu, și în nenumărate rînduri a fost nevoit să repete strofa încheiată cu versurile:

„O dau ieftin, zic și zău!
Ca să scap de ea și eu”.

Nici că-mi aduc însă aminte să-l mai fi văzut pe Ionescu jucînd cu atîta vervă ca atunci.

Paraponisitul lui Romanescu a fost deci

un fel de umplutură lipsită de farmec, pe care numai de tot puțini o înțelegeau. O adevărată pauză pentru ca cu atît mai virtos să iasă la iveală Barbu Lăutarul.

Ca Barbu Lăutarul, Ionescu era un bătrîn de o rară frumusețe, care cînta cum numai un bun psalt e în stare să cînte. Nu era om care nu se înduioșă cînd el începea să cînte jalea vremurilor trecute, iar de astădată era și el însuși cuprins de adîncă înduioșare, încît mulți ochi s-au umplut de lacrimi.

Pentru ca lumea să-și piardă sărta și să-l scoată pe actor din rolul lui, nu mai lipsea decît ciobanul cel frumos și îmbrăcat frumos, care mai și vorbea frumos și cînta încă și mai frumos.

Lasă că cei mai mulți erau uimiți cum tot acest om a fost și moș bătrîn, și babă sfregită..., dar nimeni nu se mai satura să-i asculte cîntecele. După ce a sfîrșit doina ciobanului, lumea a început să strige „încă una”, apoi „*Sus la munte ninge ploaia*”, apoi „*Scumpă țară și frumoasă, ah, Moldova, draga mea!*” – apoi iar alta și iar alta. Era trecut de mult miezul nopții cînd Ileana a ajuns să cînte în dosul scenei:

„Hai, bădiță, la izvor,
Că te-aștept cu-atîta dor!”

Un adevărat scandal s-a produs cînd ea s-a ivit îmbrăcată cu alți țesute-n fir, cu opreg bănațenească și cu o salbă la gît iar cu alta în păr.

A venit dup-aceea-n mijlocul gălăgiei și baciul și s-a pornit hora, care s-ar fi urmat pînă-n revărsatul zorilor de zi, dacă n-ar fi fost la mijloc și poliția, care i-a trimis pe oameni acasă, căci ziua următoare era luni și trebuia să caute fiecare de treburile sale.

(Din volumul: I. Slavici, ATITUDINI ȘI MĂRTURISIRI)

PROGRAME TV

2 MARTIE – 8 MARTIE

Fcaila **7**
Programul
MTV1

Az MTV
műsora

5.30 Gazdátév 5.50 Nap-kelte 9.35 Bor és hatalom (spa. s.) 10.05 Uborka 10.30 Szemetesek (amerikai tévéfilm) 12.00 Déli harangszó 13.00 Jákó Vera emlékhangverseny 14.00 Patrin – Üzenet – Vorba 14.25 Domovina 115.00 Közvetítés a parlament üléséről 16.00 Sorrentói emlék 16.30 A szerelem jogán (brazil tévéfilmsorozat) 17.00 Délutáni rendelés 17.15 Közeti magazinok 17.45 Közeti híradók 18.05 Ficánkoló 18.15 Ezüstsármány, bábfilm 18.25 „Engedjétek hozzám!” 18.35 A pampák királya (brazil tévéfilmsorozat) 19.30 Híradó 20.00 X-akták – Történetek az FBI titkos ügyeiből 20.45 Nyitott száj 21.30 Mixshow 21.50 Kenő 21.55 Hírek 22.00 Aktuális 22.25 Provokatív 23.00 Lepkevadászat (francia-német-olasz f.) 0.50 Híradó

5.30 Gazdátév 5.50 Nap-kelte 9.35 Bor és hatalom (spa. s.) 10.05 Szenes Andreával... 11.00 Walt Disney bemutatja 12.00 Déli harangszó 13.00 Jákó Vera emlékére 14.00 Közvetítés a parlament üléséről 16.30 A szerelem jogán (brazil tévéfilmsorozat) 17.00 Sorstársak 17.15 Ki marad a végén? 17.45 Közeti híradók 18.00 Katolikus krónika 18.20 Fabulák 18.35 A pampák királya (brazil tévéfilmsorozat) 19.30 Híradó 20.00 Vészhelyzet (amerikai tévéfilmsorozat) 20.50 Kriminális 21.25 MM 21.30 Telemázli 21.55 Kenő 22.00 Hírek 22.05 Aktuális 22.30 Publikum 23.00 Ha halott leszek és fehér (jugoszláv f.) 0.20 Telesport 0.50 Híradó

5.30 Gazdátév 5.50 Nap-kelte 9.35 Bor és hatalom (spanyol s.) 10.05 Nyitott száj 10.50 Délutáni rendelés 11.10 Második lehetőség (am. s.) 12.00 Déli harangszó 13.00 Népzenei összeállítás 14.00 Slovenski utrinka 14.25 Ecranul nostru 14.50 Hrvatska kronika 15.20 Kalandok vára (am. s.) 15.50 Leo és Fred 16.00 Cimborapadlás 16.30 A szerelem jogán (brazil. s.) 17.00 Alfa szolgálat 17.10 Efeljet 17.15 Közeti magazinok 17.45 Közeti híradók 17.55 Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség 18.15 Családi csetepaték 18.35 A pampák királya (brazil. s.) 19.30 Híradó 20.00 Jó éjszakát, Mr. Bean! (angol film) 20.30 Telesport Juventus–Dinamo Kiev 22.35 Kenő 22.40 Hírek 22.45 Aktuális 23.10 Szabad verseny 23.40 Telesport 0.10 Szenes Andreával... 0.55 Híradó

5.30 Gazdátév 5.50 Napkelte 9.35 Bor és hatalom (spanyol s.) 10.05 Hélló, Magyarországi! 10.50 Arnyékfogó 11.10 Tangó három szőlőben (dán s.) 12.00 Déli harangszó 13.00 Az „örökzöld örökzöldek” 14.00 Együtt Velünk élő kisebbségek 14.50 Unser Bildschirm 15.20 Kalandok vára (am. s.) 15.50 Leo és Fred 16.00 Vegyes páros 16.30 A szerelem jogán 17.00 Pos(z)itiv 17.10 Csellengők 17.15 Bohózatalbum 17.45 Közeti híradók 18.00 Az „...erő, szeretet, józanság” 18.20 Vízipók, csodapók 18.35 A pampák királya (brazil s.) 19.30 Híradó 20.00 Kisváros 20.40 Desszert 21.45 MM 21.50 Kenő 21.55 Hírek 22.00 Aktuális 22.25 Világkép 22.55 Telesport 23.55 Híradó

5.30 Gazdátév 5.50 Nap-kelte 9.35 Bor és hatalom (spanyol s.) 10.05 Família Kft. 10.35 A múzsa csókja 11.10 Savannah (amerikai s.) 12.00 Déli harangszó 13.00 Angol Liga 14.00 Öten a szigeten (angol s.) 14.30 A mi Charlie-nk 15.15 Leo és Fred 15.25 Csapdák (kanadai s.) 16.00 Ficánkoló 16.05 Sikosok 16.30 Úrgammák 17.00 Gyerekszoba 17.15 Égyütrük 17.45 Közeti híradók 18.05 Ablak 19.00 Pingu 19.10 Családi csetepaték 19.30 Híradó 20.00 Savannah (amerikai s.) 20.45 Exkluzív 21.10 Városlakók 22.05 Kenő 22.10 Hírek 22.15 Aktuális 22.40 Így készült: az Admista (amerikai werkfilm) 23.00 A fekete angyal (francia f.) 0.35 Híradó

5.50 Nap-kelte 8.00 Jó reggelt adj, Istenem! 8.10 Rajzfilmsztárok parádéja. 9.05 Ficánkoló 9.15 Árgyilus királyfi és Tündér Ilona (meséjáték) 10.05 Ernyő 11.05 Szenvedélyek (olasz s.) 12.00 McKenna (am. sor.) 12.45 Válaszolunk... a nézők telefonjaira 12.55 Energia ábécé 13.00 Híradó 13.10 Amőba 13.30 Zöld béka 13.45 Telesport 15.00 A főfelügyelő (am. f.) 16.50 Kortánc – körkép 17.00 Úton – Európa magazin 17.30 Zóna 17.55 Minden, ami zene 18.00 Thalassa, a tenger magazinja 18.30 Kamaszokunk legszebb nyara – Amerika 19.05 Lottóshow 19.30 Híradó 20.00 Új szeszélyes évszakok 21.00 Fügő játszma (am. f.) 22.55 Szombat este

6.30 Gazdaképző 7.00 Ficánkoló 7.05 Kíváncsi Fancsi kalandjai 7.15 Trombi és a Tűzmozgó 7.25 Kukucs 7.45 Jövő 7. 8.05 Zenegér 8.25 „Igy szól az Úr!” 8.30 Rajzfilmsztárok parádéja 9.30 Családi napló 10.00 Tévémagiszter 11.00 Püder 11.30 Aki nem tudott búcsúzni 12.10 Déli harangszó 12.55 Szerencsepercek 12.30 PoliTour 13.05 Telesport 15.00 Csellengők 15.30 Örömhír 15.50 Vasárnapi vers 16.00 Walt Disney bemutatja 17.05 Minden, ami zene 17.10 Őn dönt! 18.10 Hélló, világ! 19.00 A Hét 20.00 Sandra hercegnő (francia s.) 21.00 Dühödt szív (francia tévéfilm) 22.35 Tonik 23.00 Az ötvenes évek világa (német dok. f.) 23.25 Schumann műveiből

Programul
TV2

A TV2
műsora

6.00 Hét x hét 6.25 Jelkép-kalendárium a TV2-vel 6.30 Jó reggelt, Magyarországi! 6.39 Faluvilág 7.07 Középpont 7.15 Pénzvilág 7.37 Sport 8.30 Állásbörze 8.35 Orvosmeteorológia 8.37 TV2 doktor 9.00 Dél előtt a TV2-vel 10.25 Egy kórház magánélete (am. sor.) 11.15 Marienhof 11.40 Mindent vagy semmit! 12.00 Stádium 12.15 Szerencsekerék 12.40 Egy kórház magánélete 13.30 Csupa-csupa élet (német sor.) 13.55 Cápali és Cápeli 14.25 Nekem nyolc! 14.55 Csipsz 15.50 Organikus narancs 16.15 Remington Steele (am. s.) 17.05 Marienhof (német s.) 17.30 Csupa-csupa élet (német sor.) 17.55 Az Acapulco-öböl (amerikai sor.) 18.25 Szerencsekerék 19.00 Tények, hírműsor 19.30 Gazdagok és szépek (am. sor.) 19.55 Rózsarománc (am. film) 21.40 Mindent vagy semmit! 22.00 Tények – Jó estét, Magyarországi! 23.00 Cagney és Lacey (am. sor.) 23.45 Hajnaltól napestig 0.10 Tények

6.00 Faluvilág 6.25 Jelkép-kalendárium 6.30 Jó reggelt Magyarországi! 6.39 Faluvilág 7.07 Középpont 7.15 Pénzvilág 7.35 Sport 8.30 Állásbörze 8.35 Orvosmeteorológia 8.37 TV2 doktor 9.00 Dél előtt a TV2-vel 10.25 Egy kórház magánélete 11.15 Marienhof 11.40 Mindent vagy semmit! 12.00 Stádium 12.15 Szerencsekerék 12.40 Egy kórház magánélete (am. sor.) 13.30 Csupa-csupa élet 13.55 Cápali és Cápeli 14.25 Nekem nyolc! 14.55 Csipsz 15.50 Organikus narancs (ausztrál sor.) 16.15 Remington Steele (am. s.) 17.05 Marienhof 17.30 Csupa-csupa élet (német sor.) 17.55 Az Acapulco-öböl (am. sor.) 18.25 Szerencsekerék 19.00 Tények 19.30 Gazdagok és szépek (am. sor.) 19.55 Kaméleon (amerikai s.) 20.50 JAG – Becsületbeli ügyek (am. sor.) 21.40 Mindent vagy semmit! 22.00 Jó estét, Magyarországi! 23.00 Kobra (amerikai sorozat) 23.45 Hajnaltól napestig 0.10 Tények

6.00 Nótaszó 6.25 Jelkép-kalendárium 6.30 Jó reggelt, Magyarországi! 9.00 Dél előtt a TV2-vel 10.25 Egy kórház magánélete (am. s.) 11.15 Marienhof (német s.) 11.40 Mindent vagy semmit! 12.00 Stádium 12.15 Szerencsekerék 12.40 Egy kórház magánélete 13.30 Csupa-csupa élet (német s.) 13.55 Cápali és Cápeli 14.25 Nekem nyolc! 14.55 Csipsz 15.50 Organikus narancs (ausztrál s.) 16.15 Remington Steele (amerikai s.) 17.05 Marienhof 17.30 Csupa-csupa élet (német s.) 17.55 Az Acapulco-öböl (mexikói s.) 18.25 Szerencsekerék 19.00 Tények 19.30 Gazdagok és szépek (amerikai s.) 19.55 Mikor felragyog a nap (ol.-francia f.) 21.40 Mindent vagy semmit! 22.00 Tények 23.00 Zsaru blues (am. s.) 23.45 Hajnaltól napestig 0.10 Jó estét, Magyarországi!

6.00 Gyökereink 6.25 Jelkép-kalendárium 6.30 Jó reggelt, Magyarországi! 9.00 Dél előtt a TV2-vel 10.25 Egy kórház magánélete (am. s.) 11.15 Marienhof 11.40 Mindent vagy semmit! 12.00 Stádium 12.15 Szerencsekerék 12.40 Egy kórház magánélete (am. s.) 13.30 Csupa-csupa élet 13.55 Cápali és Cápeli 14.25 Nekem nyolc! 14.55 Csipsz 15.50 Organikus narancs (ausztrál s.) 16.15 Remington Steele (am. s.) 17.05 Marienhof 17.30 Csupa-csupa élet 17.55 Az Acapulco-öböl 18.25 Szerencsekerék 19.00 Tények 19.30 Gazdagok és szépek (am. s.) 19.55 Forró nyomon Megoldások magazinja 20.50 Rex felügyelő (német-osztrák s.) 21.40 Mindent vagy semmit! 22.00 Tények 23.00 Remington Steele (am. s.) 23.45 Hajnaltól napestig 0.10 Jó estét, Magyarországi!

6.00 Nemcsak egy mozi 6.25 Jelkép-kalendárium 6.30 Jó reggelt, Magyarországi! 9.00 Dél előtt a TV2-vel 10.25 Egy kórház magánélete (am. s.) 11.15 Marienhof 11.40 Mindent vagy semmit! 12.00 Stádium 12.15 Szerencsekerék 12.40 Egy kórház magánélete (am. s.) 13.30 Csupa-csupa élet 13.55 Cápali és Cápeli 14.25 Megdumáljuk! 14.55 Csipsz 15.50 Organikus narancs (ausztrál s.) 16.15 Remington Steele (am. s.) 17.05 Marienhof 17.30 Csupa-csupa élet 17.55 Az Acapulco-öböl (mexikói s.) 18.25 Szerencsekerék 19.00 Tények 19.30 Gazdagok és szépek (am. s.) 19.55 Kifutó 20.10 Mindent vagy semmit! 22.00 Tények 23.00 Gyilkos törvény (amerikai f.) 1.10 Hajnaltól napestig 1.25 Jó estét, Magyarországi!

6.45 Teo. Rajzfilm 7.00 Pufóka 7.30 Egérfogó 8.00 Nekem nyolc! 8.55 Kölyökszínpad 9.50 Kili 10.15 Hét x hét 10.40 Top 10 11.05 Osceola (német indián f.) 13.00 Gazdagok és szépek (am. s.) 15.00 Mephisto 2. f.) 16.40 A TV2 és a Discovery Channel bemutatja: Atlantis 17.30 A hegyi doktor (német s.) 18.30 Szerencsekerék 19.00 Tények 19.30 Szerelmek első látásra 19.55 Mikor felragyog a nap (olasz-francia f.) 21.30 Kód (amerikai sci-fi) 22.00 Mint a villám (amerikai f.) 24.00 Az éjszaka ritmusa (amerikai erotikus f.)

6.45 Teo 7.00 Könyvek könyve 7.30 Sulisok(k) 8.00 Nekem nyolc! 9.00 Megdumáljuk? 9.55 Nyelvlecke: Follow me 10.20 A-Z 10.50 Segíts magadon! 11.15 Gyökereink 11.45 Hűség az Isten 12.15 Nótaszó 12.45 Az Acapulco-öböl (mexikói sor.) 14.45 Kifutó 16.15 Szuper csapat (am. s.) 17.05 Az Űrközpont (am. s.) 18.00 Tények 18.10 Napló 19.00 Szerencsekerék 19.30 Szerelmek első látásra 19.55 Közkiávanatra! 21.50 Nemcsak egy mozi 22.15 Apa csak 1 van (bohózat két részben) 0.25 Napló

Programul
RTL Klub

RTL Klub
műsora

6.30 Jó reggelt! 8.30 100-ból egy (ism.) 9.00 A farm, ahol élünk (am. sor., ism.) 9.50 Klip Klub 10.15 Rajzfilm Klub (rajzfilmsorozatok ism.) 11.45 Sweet Valley (am. sor., ism.) 12.10 Knight Rider (am. sor., ism.) 12.57 Meri vagy nem meri? 13.00 Híradó 13.15 Recept Klub 13.30 Falcon Crest (am. sor.) 14.20 Klip Klub 14.45 Rajzfilm Klub 16.20 Az első csók (francia filmsor.) 16.40 A farm, ahol élünk (am. filmsorozat) 17.30 100-ból egy 18.00 Meri vagy nem meri? 18.05 Knight Rider (am. sor.) 18.55 Meri vagy nem meri? 19.00 Híradó 19.30 Fókusz 19.55 Meri vagy nem meri? 20.00 Mayflower Madam (am. film) 21.35 Reflex (vitaműsor) 22.35 Senki bolondja (am. film, ism.) 0.20 Fókusz (ism.), időjárás.

6.30 Jó reggelt! 8.30 100-ból egy (ism.) 9.00 A farm, ahol élünk (am. sor., ism.) 9.50 Klip Klub 10.15 Rajzfilm Klub (rajzfilmsorozatok ism.) 11.45 Az első csók (fr. sor., ism.) 12.10 Knight Rider (am. sor., ism.) 12.57 Meri vagy nem meri? 13.00 Híradó 13.15 Recept Klub 13.30 Falcon Crest (am. sor.) 14.20 Klip Klub 14.45 Rajzfilm Klub 16.20 Az első csók (francia filmsor.) 16.40 A farm, ahol élünk (am. filmsorozat) 17.30 100-ból egy 18.00 Meri vagy nem meri? 18.05 Knight Rider (am. sorozat) 18.55 Meri vagy nem meri? 19.00 Híradó 19.30 Fókusz 19.55 Meri vagy nem meri? 20.00 Kettős bevetés (német filmsor.) 20.55 Törékeny jég (amerikai film) 22.30 Mayflower Madam (am. film, ism.) 24.00 Fókusz (ism.), időjárás.

6.30 Jó reggelt! 8.30 100-ból egy (ism.) 9.00 A farm, ahol élünk (am. sor., ism.) 9.50 Klip Klub 10.15 Rajzfilm Klub (rajzfilmsorozatok ism.) 11.45 Az első csók (fr. sor., ism.) 12.10 Knight Rider (am. sorozat, ism.) 12.57 Meri vagy nem meri? 13.00 Híradó 13.15 Recept Klub 13.30 Falcon Crest (am. sorozat) 14.20 Klip Klub 14.45 Rajzfilm Klub 16.20 Az első csók (francia sorozat) 16.40 A farm, ahol élünk (am. sor.) 17.30 100-ból egy 18.00 Meri vagy nem meri? 18.05 Knight Rider (am. sor.) 18.55 Meri vagy nem meri? 19.00 Híradó 19.30 Fókusz 19.55 Meri vagy nem meri? 20.00 Zsaru senik (német sor.) 20.55 Az álnya (német film) 22.30 Törékeny jég (amerikai film, ism.) 0.05 Fókusz (ism.), időjárás.

6.30 Jó reggelt! 8.30 100-ból egy (ism.) 9.00 A farm, ahol élünk (am. sor., ism.) 9.50 Klip Klub 10.15 Rajzfilm Klub (rajzfilmsorozatok ism.) 11.45 Az első csók (fr. sor. ism.) 12.10 Knight Rider (ism.) 12.57 Meri vagy nem meri? 13.00 Híradó 13.15 Recept Klub 13.30 Megveszem ezt a nőt! (mexikói sor.) 14.20 Klip Klub 14.45 Rajzfilm Klub 16.20 Az első csók (fr. sorozat) 16.40 A farm, ahol élünk (am. sor.) 17.30 100-ból egy 18.00 Meri vagy nem meri? 18.05 Knight Rider (am. filmsorozat) 18.55 Meri vagy nem meri? 19.00 Híradó 19.30 Fókusz 19.55 Meri vagy nem meri? 20.00 Angyali érintés (am. sor.) 20.50 Ragadd meg a napot! (am. film) 22.25 Az álnya (német film, ism.) 24.00 Fókusz (ism.), időjárás.

6.30 Jó reggelt! 8.30 100-ból egy (ism.) 9.00 A farm, ahol élünk (am. sor., ism.) 9.50 Klip Klub 10.15 Rajzfilm Klub (rajzfilmsorozatok ism.) 11.45 Az első csók (fr. sorozat, ism.) 12.10 Knight Rider (am. sorozat, ism.) 12.57 Meri vagy nem meri? 13.00 Híradó 13.15 Recept Klub 13.30 Megveszem ezt a nőt! (mexikói sor., ism.) 14.20 Klip Klub 14.45 Rajzfilm Klub 16.20 Az első csók (fr. filmsorozat) 16.40 A farm, ahol élünk (am. filmsorozat) 17.30 100-ból egy 18.00 Meri vagy nem meri? 18.05 Knight Rider (am. filmsorozat) 18.55 Meri vagy nem meri? 19.00 Híradó 19.30 Fókusz 19.55 Meri vagy nem meri? 20.00 A pacák (amerikai film) 21.35 Gyilkos sorok (angol sor.) 22.25 Henry és June (am. film) 0.40 Fókusz (ism.), időjárás.

7.00 Kölyökklub 11.05 Lassie (amerikai filmsorozat) 11.35 Mágusok (ausztrál–lengyel sorozat) 12.05 Ha megszólal a vízidő (angol dokumentumfilm) 13.00 Híradó 13.10 Bravo Tv 15.00 Gyilkos sorok (angol sorozat, ism.) 15.45 Zárt tárgyalás (magyar film) 17.15 Dokumentumfilm 17.45 Hetedik mennyország (amerikai sorozat) 18.30 Kész átverés (kandi kamera) 19.00 Híradó 19.30 RTL Sport Klub 20.00 Egy gazember halála (francia film) 22.05 Bosszúvágy (am. film) 23.35 A pacák (amerikai film, ism.) 7.00 Kölyökklub 11.05 Lassie (amerikai filmsorozat) 11.30

Szívvél, lélekkel (talkshow másképp) 12.00 Sajtóklub 13.00 Híradó 13.10 Dóra mozija (magazin) 13.35 Szerelmi láz (magyar film) 14.50 A csendő nyugdíjba megy (francia film) 16.30 Dokumentumfilm 17.05 David Attenborough: Szeszélyes természet (dokumentumfilm) 18.00 Fókusz plusz (válogatás a hét riportjaiból) 18.30 Kedvenc (kisállattartók magazinja) 19.00 Híradó 19.30 Vészhelyzet (amerikai filmsor.) 20.15 A kis Buddha (olasz–franci–angol film) 22.25 Nyári álmok: A Beach Boys története (am. film) 24.00 Dóra mozija (ism.) 0.30 Sajtóklub (ism.).

Programul
TV România

A Román
TV műsora

11.00 TVR Info 11.05 Pelerinaje (R). Singur cu Dumnezeu în Bărăgan 11.35 Johnny Răducanu – un mit al jazz-ului (II) 12.00 Avocatul poporului (R) 13.00 TVR Info 13.10 Serial (R). Cristal 14.00 Opera Mundi (R) 14.30 Memoria exilului românesc (R) 15.00 Emisiune în limba maghiară 16.35 Serial. Casă de piatră 17.00 Arhive românești 17.30 Interactiv tele-joc 18.00 Serial. Sunset Beach 18.50 Agenda Muzelor 18.55 Doar o vorbă „săt-i” mai spun! 19.00 Jurnal 19.30 Teatrul Național de Televiziune prezintă: Gala Premiilor UNITER, stagiunea 1996–1997 21.30 Jurnalul de noapte 22.00 Gala Premiilor UNITER 23.15 Serial. Canary Warf 23.40 Măștișoare muzicale.

5.00 România ora 5 fix! 7.30 Desene animate 8.00 TVR Cluj-Napoca 9.00 TVR Info 9.05 TVR Iași 10.00 TVR Timișoara 11.00 TVR Info 11.05 Serial (R). Ultimele știri 12.00 Serial (R). Credo 13.00 TVR Info 13.10 Serial. Cristal 14.00 Emisiune pentru persoane cu handicap 14.30 Eclesia 15.00 Emisiuni în limba maghiară 16.00 TVR Info 16.10 Desene animate 16.35 Serial. Casă de piatră 17.00 In flagrant 17.30 Interactiv tele-joc 18.00 Serial. Sunset Beach 18.50 Agenda Muzelor 18.55 Doar o vorbă „săt-i” mai spun! 19.00 Jurnal 20.15 Telecinemateca. O femeie de neînlocuit 22.05 La volan 153.014 Km 22.15 Jurnalul de noapte 22.30 Universul cunoașterii 23.20 Serial. Canary Wharf 23.45 Stai cu mine, omule, să-ji cînt!

5.00 România ora 5 fix! 7.30 Desene animite (R) 8.00 TVR Cluj-Napoca 9.00 TVR Info 9.05 TVR Iași 10.00 TVR Timișoara 11.00 TVR Info 11.05 Serial (R). Ultimele știri 12.00 Pentru dv., doamnă! (R) 13.00 TVR Info 13.10 Serial (R). Cristal 14.00 Tradiții 14.30 Pro Patria 15.30 Tribuna partidelor parlamentare 16.00 TVR Info 16.10 Desene animate 16.35 Serial. Casă de piatră 17.00 Medicina pentru toți 17.30 Interactiv tele-joc 18.00 Serial. Sunset Beach 18.50 Agenda Muzelor 18.55 Doar o vorbă „săt-i” mai spun! 19.00 Jurnal 20.10 Impact 20.30 Fotbal: Bayern München–Borussia Dortmund, în sferturile de finală (tur) ale Ligii Campionilor 22.30 Jurnalul de noapte 22.45 Cultura în lume 23.15 Fotbal: A. S. Monacaco–Manchester United în sferturile de finală (tur) ale Ligii Campionilor

5.00 România ora 5 fix! 7.30 Desene animate 8.00 TVR Cluj-Napoca 9.00 TVR Info 9.05 TVR Iași 10.00 TVR Timișoara 11.00 TVR Info 11.05 Serial (R). Ultimele știri 12.00 Sensul tranziției (R) 13.00 TVR Info 13.10 Serial (R). Cristal 14.00 Dialog 14.30 Pompieri vă informează 14.45 Lege și fărâdelege 15.00 Conștiința 16.00 TVR Info 16.10 Desene animate 16.35 Serial. Casă de piatră 17.00 Timpul Europei 17.30 Interactiv tele-joc 18.00 Serial. Sunset Beach 18.45 Rezultatele tragerilor loto 5/40 și expres 18.50 Agenda Muzelor 18.55 Doar o vorbă „săt-i” mai spun 19.00 Jurnal 20.15 Serial. Dr. Quinn 21.15 Un secol de Cinema. Povestea filmului 22.15 Jurnalul de noapte 22.30 Un secol de Cinema. Povestea filmului 23.30 Pariul Trio 22.35 Serial. Canary Wharf.

5.00 România ora 5 fix! 7.30 Desene animate 8.00 TVR Cluj-Napoca 9.00 TVR Info 9.05 TVR Iași 10.00 TVR Timișoara 11.00 TVR Info 11.05 Serial (R) Ultimele știri 12.00 Conștiința 12.30 Sănătate, că-i mai bună decât toate! (R) 13.00 TVR Info 13.10 Serial (R) Cristal 14.00 De la lume adunate ... 14.30 Emisiune în limba germană 16.00 TVR Info 16.10 Portrete în oglindă: Corina Chiriac 16.35 Serial. Casă de piatră 17.00 Desene animate 18.00 Serial. Sunset Beach 18.50 Agenda Muzelor 18.55 Doar o vorbă „săt-i” mai spun 19.00 Jurnal 20.10 Film. Justiție militară 21.50 La volan 153014 Km 22.15 Jurnalul de noapte 22.30 Planete cinema. Lumea e o scenă ... 23.25 Cinematograful de noapte. Unul cite unul.

6.00 Bună dimineața ... de la Iași! 7.30 Alf și Omega 8.00 TVR Info 8.05 Ba da! Ba nu! 8.55 Serial. Viața ca în viață 9.40 Desene animate 10.05 Film. Concurs în Florida 11.30 Ecranul. Ediție specială de 8 Martie 12.00 Serial documentar 13.00 TVR Info 13.10 Mapamond 13.40 Video-Magazin 15.00 Scena politică 15.30 A doua alfabetizare 16.00 Serial SF. Star Trek 17.00 Desene animate 17.30 Serial. Hollyoaks 18.10 Teelen-ciclopedia 18.50 Agenda Muzelor 18.55 Doar o vorbă „săt-i” mai spun! 19.00 Jurnal 19.35 Serial. Vizitatorul 20.30 Eurovision '98 21.30 TVR Info 21.35 Filmele secolului. Colecția Warner. Pe aripile vântului 23.30 Arena AS.

6.00 Bună dimineața de la ... Cluj-Napoca! 7.30 Lumină din lumină 8.00 TVR Info 8.05 Desene animate 8.30 Serial. Fețița cu pistrii 9.00 Ala-Bala, Portocala! 9.45 Biserica satului 10.00 Viața satului 11.30 Teazur folcloric 12.00 Serial de călătorii 13.00 TVR Info 13.10 Atlas 14.15 Video-Magazin 16.00 Serial. Justiție militară 17.00 Desene animate 17.30 Serial. Doi băieți, o fată și o pizzerie 17.55 Robingo 18.40 Duminică sportivă 18.55 Doar o vorbă „săt-i” mai spun 19.00 Jurnal 19.55 Tragerea loto special 6/49 și Noroc 20.00 Film. Inimă vitează 21.35 TVR Info 21.40 Pariul trio 21.45 Serial. D-na King, agent secret 22.45 Pop show nocturn.

Luni, 2 martie

Marți, 3 martie

Miercuri, 4 martie

Joi, 5 martie

Vineri, 6 martie

Sâmbătă, 7 martie

Duminică, 8 martie



Foto: K. I.

Pregătiri pentru sezonul turistic – în umbra cetății din Giula

Portocala: un fruct plin de imaginație



Consumată ca băutură răcoritoare, ca desert, în chip de garnitură la friptură de rață sau mîncată ca atare, portocala nu încetează să ne minuneze, ea pretîndu-se la numeroase combinații culinare.

Iată cîteva idei practice și economice:

1. în amestec cu sucurile unor legume proaspete mai puțin plăcute la gust, cum este cel de morcov, sucul de portocale le face mai mult decît suportabile, ci de-a dreptul delicioase;
2. dă savoare salatelor de fructe, al căror conținut majoritar poate fi alcătuit din fructe mai ieftine;
3. coaja spălată și uscată la rece poate fi măcinată și folosită la aromatizarea aluaturilor făcute în casă (după rețete economice, deci mai ieftine);
4. un blat din 3-4 ouă (în care 1/4 din cantitatea de făină este înlocuit de pesmet fin de pîine), înșiropat din abundență (de jos în sus, atenție, nu numai de sus în jos), acoperit cu felii tăiate bucățele ale unei singure portocale mari și decorat cu 100 g de frișcă poate reprezenta un tort pentru 6-8 persoane.

Vor fi fost chiar ultimele ei cuvinte?

Ultimele cuvinte ale Dianei au fost ca sora sa, Sarah, să aibă grijă de cei doi fii ai săi, William și Harry – a declarat, Mohammed al-Fayed, tatăl lui Dodi al-Fayed, prietenul prințesei.

Într-un interviu acordat publicației Daily Mirror, Mohammed al-Fayed a afirmat că aceste informații i-au fost furnizate de o soră de la spitalul francez unde a încetat din viață prințesa Diana. „Aș vrea ca toate lucrurile mele din apartamentul lui Dodi să fie predate surorii mele Sarah, inclusiv bijuteriile și îmbrăcăminte mea, și spune-i te rog, să aibă grijă de fiii mei” – ar fi declarat prințesa Diana înainte de a muri. Totodată, Mohammed al-Fayed a afirmat că Diana ar fi acceptat cererea în căsătorie a lui Dodi și că acesta din urmă ar fi intenționat să-i ofere un inel de logodnă. Pe de altă parte, tatăl lui Dodi s-a declarat convins „99,9 la sută” că accidentul din vara anului trecut nu ar fi fost împlător, ci ar fi fost de fapt o „conspirație”. „Cred că unii nu doreau ca Dodi și Diana să fie împreună” – a declarat Mohammed al-Fayed, adăugînd: „Am încredere în anchetatorii din Paris și cred că vor descoperi adevărul”.

„El Nino” la... carnaval!

Carnavalul din acest an din Cuba și din Venezuela este serios perturbat de fenomenul meteorologic „El Nino”, care a cam dat peste cap clima în aproape toate continentele. Tradiționalul carnaval de la Havana a fost mutat în iulie, deoarece în februarie, cînd ar fi trebuit să aibă loc, furtunile deosebit de violente au spulberat toate pavoazările făcute cu acest prilej.

„El Nino” este numele dat de meteorologi unei încălziri a straturilor superioare al apelor Oceanului Pacific de Est, fenomen care are loc periodic la intervale de 3-4 ani, influențînd în mod considerabil clima globului prin provocarea de mișcări ale aerului spre est.

Dacă în Cuba furtunile au „împins” carnavalul pînă în iulie, în Venezuela seceta persistentă, atribuită tot fenomenului „El Nino”, a impus un regim de raționalizare a apei într-o perioadă în care toată lumea intră în vacanță și în petreceri pentru o săptămîină întreagă.

Fostul iaht al lui Honecker, scos la licitație

Iahtul liderului fostei Republici Democratice Germane, Erich Honecker, va fi scos la licitație la 1 mai a.c., la Copenhaga, la cererea unui creditor, înotătorul danez Carlsberg, s-a anunțat în capitala daneză. Nava este ancorată din 1993 în portul particular din Copenhaga al sportivului Carlsberg. Actualii săi proprietari – un consorțiu de investitori europeni – sînt în urmă cu plata taxelor portuare, fiind datori cu mai mult de 100.000 coroane daneze (14.430 dolari). Nava, botezată „Aniara” de actualii săi proprietari, se numea „Ostseeland” în vremea lui Honecker. Ea a fost construită în 1971 ca dragor de mine. În 1989, înaintea căderii Zidului Berlinului, nava a fost reamenajată și transformată în iaht pentru reprezentanții oficiali și invitații de marcă ai liderului est-german. Iahtul a fost cumpărat în 1990 de un consorțiu de europeni, printre care și un suedez. Noii lui proprietari l-au dus în Suedia, l-au supus unor lucrări de modernizare în Finlanda, după care l-au adus în Copenhaga, unde speră să-l vîndă cu un profit substanțial.

MICA PUBLICITATE

● **De vînzare** fabrică de paste făinoase. Capacitate de producție 100 Kg/oră. Informații la telefoanele: 06-66/480-561, 06-30/255-583, 06-66/382-315.

● **Oferim** făină de grîu pentru brutării, importatori din România. Tel.: 06-30/255-583

● **Căutăm** firme, persoane cu relații comerciale în România, Ucraina, Rusia, Tel.: 06-66-480-561 sau Radio tel.: 05-30-255-583.

● **Bărbat** tînăr (30 ani) vorbind limba maghiară și română perfect ar reprezenta firme în România sau Ungaria care doresc să deschidă reprezentanță. Tel. 06-66-382-315 sau Radio tel.: 06-30-255-583.

NU UITAȚI!

- sănătatea este bunul cel mai de preț al omului;
- în interesul menținerii sănătății, trebuie să vă lăsați de fumat;
- chiar dacă nu veți reuși de prima dată, nu abandonați.

UMOR

De ce ai întîrziat așa mult la serviciu?

- Am dormit, domnule director!
- Cum? Dumneata dormi și acasă?!

Ieri m-am certat zdravăn cu soțul meu!

- Și cine a cîștigat?
- Magazinul de blănuri din colț!

Ionele, compunerea ta despre „cîinele casei” este exact la fel cu cea a fratelui tău!

- Doamnă profesoară, dar noi avem același cîine!

ÎN LIMBA MATERNĂ – emisiune regională în limba română

2 MARTIE, LUNI (redactor: Iulia Kaupert)
10.30: Introducere, cuprins 10.35: Știri și informații, date meteo 10.40: Evenimente calendaristice 10.45: Program religios ecumenic – preluat de la radio Vocea Evangheliei din Oradea 11.30 Buletin informativ, date meteo 11.40 Interviuri, reportaje actuale 11.55: Știrile zilei pe scurt, încheiere

3 MARTIE, MARȚI
În cauza sesiunii parlamentare emisiunea nu va avea loc!

4 MARTIE, MIERCURI (redactor: Petru Cîmpian)
10.30: Introducere, cuprins 10.35: Știri și informații, date meteo 10.45: Evenimente calendaristice 10.50: Interviuri, reportaje din viața românilor din Ungaria 11.15: „Și ei au fost copii...” – rubrica Elenei Munteanu 11.30: Buletin de știri, date meteo 11.40: Sport 11.55: Știrile zilei pe scurt, încheiere

5 MARTIE, JOI (redactor: Eva Iova)
10.30: Introducere, cuprins 10.35: Știri și informații, date meteo 10.45: Evenimente calendaristice 11.00: Interviuri, reportaje din viața românilor din Ungaria 11.20 Nota săptămîinii 11.30: Buletin de știri, date meteo 11.40: Noutăți muzicale 11.55: Știrile zilei pe scurt, încheiere

6 MARTIE, VINERI (redactor: Iulia Kaupert)
10.30: Introducere, cuprins 10.35: Știri și informații, date meteo 10.45: Evenimente calendaristice 10.50: Interviuri, reportaje din viața românilor din Ungaria 11.20: Români din Voivodina – relatează Cornel Mata din Virșeț 11.30: Buletin de știri, date meteo 11.40: Revista presei „Foaia românească” 11.45: Noutăți la liceul românesc din Giula – relatează Veronica Tompan 11.50: Curiozități, știri din România – relatează Marius Dobre din București 11.55: Știrile zilei pe scurt, încheiere

7 MARTIE, SÎMBĂTĂ (redactor: Adam Bauer)

14.30: Introducere, cuprins, evenimente calendaristice 14.35: Programul bisericilor ortodoxe și al adunărilor baptiste 14.40: Recomandări culturale pentru week-end 14.45: „Party Time” – emisiune muzicală pentru tineret 15.00 „Pe undele Europei” – emisiune realizată în comun de Radio Seghedin și Radio Timișoara 15.58: Încheiere

8 MARTIE, DUMINICĂ (redactor: Adam Bauer)

14.30: Introducere, cuprins, evenimente calendaristice 14.40-15.20: Retrospectiva săptămîinii (spicuiri din interviurile, reportajele difuzate în cursul săptămîinii) 15.20: Sinteza evenimentelor săptămîinii – program informativ preluat de la Radio Budapesta 15.55: Încheiere

În fiecare seară, între orele 19.00-19.30 se prezintă emisiunea românească, difuzată pe țară. Sumarul acesteia este compus din actualitățile zilei și reportaje, interviuri din viața comunității noastre, respectiv relatări din viața școlilor românești.

Emisiunea de seară, difuzată pe țară, pe lângă frecvențele de 66,29 MHz și 66,14 MHz, poate fi ascultată și pe undele occidentale, pe frecvențele locale ale studiilor regionale. Radio Calypso, Budapesta 873 kHz, Radio Debretin 91,4 MHz, Radio Seghedin 93,1 MHz

AVANPREMIERA „ECRANUL NOSTRU”

28 februarie 1998

Ultima emisiune românească din luna februarie, pe lângă mai multe știri și informații din viața noastră publică, va relata despre începerea lucrărilor de construcție, efectuate în noul sediu al Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria. Apoi veți putea fi părtașii unui spectacol de teatru, regizat în Capitala țării noastre de cunoscutul regizor român, Vlad Mugur. La sfîrșitul emisiunii poate fi urmărit un nou clip al lui Vasile Csotye. Realizator: Tiberiu Boca – Prezentator: Ștefan Crăsta – redactor-știri: Eva Iova

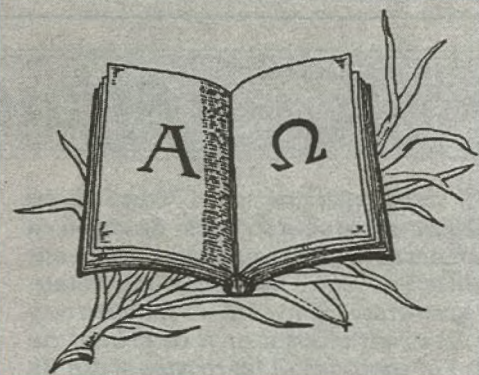
FM 92,1 STEREO

**RADIO VOCEA EVANGHELIEI
ORADEA**

5.00-5.30 Actualități BBC 5.30-7.00 Bună dimineața 7.00-7.20 Știrile locale 7.30-8.30 Muzică și meditații biblice 8.30- 9.30 Predică 9.30-11.00 Lecturi biblice, știri, mesaje creștine și muzică 11.00-12.00 Divina armonie 12.00-13.00 Răspundem ascultătorilor 13.00-13.30 Actualități BBC 13.30-15.00 Lecturi biblice, meditații biblice, muzică 15.00-16.00 Știri, mesaje creștine, muzică 16.00-17.00 Știri, mesaje creștine, muzică 17.00-17.45 Actualități BBC 17.45-18.00 Anunțuri și reclame 18.00-18.45 Reluare: Predică 18.45-19.10 Emisiune pentru copii 19.10-19.30 Muzică 19.30-20.00 Cu brațele deschise 20.00-20.30 Actualități BBC 20.30-21.00 Cartea pe unde radio 21.00-22.00 Emisiune de viață spirituală 22.00-23.00 Predică 23.00-5.00 Nocturna RVE (muzică, meditații biblice, mesaje creștine, lecturi biblice)

RADIO VOCEA EVANGHELIEI BUCUREȘTI

ISUS SALVATORUL



Supliment al săptămânalului **Foaia românească**

* Anul I Nr. 2 *

februarie 1998

Cum a fost scrisă Biblia și cum a devenit o singura carte

Începând cu acest număr vă propun să parcurgem împreună, una dintre cele mai captivante, cele mai interesante istorii: **ISTORIA BIBLIEI**.

Când privim la Biblia de pe raftul unei biblioteci vedem o carte groasă care are aproape la fel de multe pagini ca un dicționar. Dar, după ce o luăm în mână ne dăm seama că nu e deloc asemenea unui dicționar. Într-adevăr, Biblia nu e doar o singură carte: ea reprezintă o întreagă colecție de cărți – 66 în total. Unele dintre ele sunt destul de lungi, altele sunt scurte; unele sunt foarte vechi, altele sunt mai puțin vechi. Ele conțin istorie, filozofie, imnuri și chiar scrisori personale și predici.

Cum au fost scrise aceste cărți? Cine le-a scris? Când? Și cum au fost adunate pentru a alcătui cartea pe care noi o cunoaștem sub numele de Biblie?

Biblia este structurată pe două mari părți: **Vechiul și Noul Testament**.

VECHIUL TESTAMENT EBRAIC

Vechiul Testament este alcătuit din primele 39 de cărți ale Bibliei creștine. Aceste cărți sunt scrierile sfinte – sau scripturi – ale poporului evreu și ale religiei lui, iudaismul. Ele au fost scrise inițial în ebraică și aramaică, limbi vechi ale evreilor. Multe dintre aceste scrieri sunt atât de vechi, încât azi se cunosc doar foarte puține date despre originea lor. Scribii evrei obișnuiau să facă din când în când copii noi ale scrierilor ebraice sacre. Dar documentele n-au rezistat prea mult în climatul țării Bibliei, așa încât foarte greu se mai pot găsi copii vechi ale acestor scrieri.

Până în 1947, cele mai vechi manuscrise evreiești cunoscute ale Vechiului Testament datau din secolele al IX-lea și al X-lea d. r. Acestea erau copii ale primelor cinci cărți ale Bibliei – Pentateuhul. Apoi, în 1947, a avut loc remarcabila descoperire a Manuscriselor de la Marea Moartă. Acestea erau manuscrise vechi din biblioteca unei grupări religioase evreiești care a înflorit la Qumran, în apropiere de Marea Moartă, pe vremea lui Isus. Ele sunt mai vechi cu 1000 de ani decât documentele din secolul al IX-lea d. Hr. Printre manuscrisele descoperite la Marea Moartă există copii ale tuturor cărților Vechiului Testament, în afară de cea a Esterei.

Aceste manuscrise vechi de la Qumran sunt foarte importante deoarece ele conțin, în esență, același text ca și manuscrisele din secolul al IX-lea. Ele dovedesc că textul Vechiului Testament s-a schimbat foarte puțin în decursul a 1000 de ani. Copiștii atenți au făcut foarte puține greșeli sau schimbări. Bineînțeles, există unele locuri unde au fost folosite

cuvinte și expresii diferite. Iar uneori nici nu mai este posibil să descoperi cu exactitate care era sensul cuvântului ebraic. Putem avea însă încredere în faptul că Vechiul Testament pe care și avem acum este în cea mai mare parte identic cu cel scris de către autorii săi, cu multe secole în urmă.

În numărul următor veți putea afla: cum a fost alcătuit textul Vechiului Testament și cum s-a păstrat până azi textul Noului Testament.

Pastor Daniel Buric

NU PIERDEȚI ȘANSA DE A CÎȘTIGA CONCURS BIBLIC

O vorbă înțeleaptă spune „*Ignoranța sau necunoașterea este cel mai mare dușman al sufletului. Ce poți să crezi când nu știi nimic? Cum poți să iubești când n-ai văzut nimic?*”

Concursul Biblic pe care-l lansăm în această ediție, dorim să fie o provocare la a studia, a învăța, a cunoaște și a trăi Biblia.

Cine cunoaște Scriptura are o poartă deschisă spre înțelepciune, cine împlinește Scriptura a și deslușit secretul trăirii cu înțelepciune.

Iată cele 10 întrebări Biblice la care vă rugăm să răspundeți:

1. Din câte cărți este formată Biblia?
2. Cine a fost primul rege al Israelului?
3. Cine a spus „inima este nespus de înșelătoare”?
4. Care a fost pedeapsa dată lui Zaharia pentru neîncrederea în cuvântul îngerului?
5. În ce insulă se afla apostolul Ioan când a scris cartea Apocalipsa?
6. Cine a spus „nu iubiți lumea, nici lucrurile din lume”?
7. Ce făceau Iacov și Ioan când Hristos ia chemat să-L urmeze?

8. Ce vârstă avea Domnul Isus când a fost dus prima dată în Templu?

9. În ce carte a Bibliei este scris că bunătatea lui Dumnezeu ne îndeamnă la pocăință?

10. Câte zile au înconjurat evreii cetatea Ierihon?

Vă rugăm să adăugați răspunsurilor la întrebări și referința Biblică exactă.

Așteptăm răspunsurile d-voastră în scris la adresa redacției. (Foaia românească, Mihai Kozma director, 5701 Gyula, Petőfi tér 2. sz.) Precizăm că răspunsurile d-voastră trebuie să ajungă la redacție, cel mai târziu în data de 12 martie 1998. Răspunsurile corecte, numele câștigătorilor, precum și numele tuturor celor care ne veți scrie vor fi publicate în numărul viitor al suplimentului *Isus Salvatorul*.

Nu uitați **Concursul Biblic** pe care îl lansăm în această ediție nu este o provocare la a câștiga, cât pentru a studia și pentru a cunoaște.

Premiile pentru câștigători vor fi o surpriză plăcută.

Vă dorim mult succes!

ACTUALITATEA RELIGIOASĂ

Comunitățile Baptiste din Micherechi și Chitighaz în atenția noastră

În data de 24 ianuarie 1998, pastorul Bisericii Baptiste române din Micherechi, **Daniel Burtic** a organizat o **întâlnire de pregătire a învățătorilor pe categorii de vârstă**. Cu această ocazie a fost invitată conducerea Bordului de Școală Duminicală din Oradea, România, instituție de la care s-au preluat începând cu 1 ianuarie *Studiile Biblice pe categorii de vârstă*.



Foto:
Gh. Ruja

torul Belciu Busuioc fiind prezent duminică, 15 Februarie la programul de după amiază a Bisericii Baptiste române din Micherechi a avut amabilitatea de a ne acorda un interviu despre programul de evanghelizare la care a participat. Întrebat fiind despre relația dânsului cu Biserica Baptistă română din Chitighaz și tematica programului de evanghelizare, ne-a relatat:

Cunosc Biserica Baptistă română din Chitighaz din 1989, an în care am venit pentru prima dată în Ungaria pentru a participa la Congresul Federației Baptiste Europene care s-a desfășurat la Budapesta. De atunci, pe parcursul anilor care au trecut, la invitația Bisericii am participat la diferite momente din viața ei. Pot să spun că aceste zile petrecute în mijlocul credincioșilor bapțiști români din Chitighaz mi-au adus o mare bucurie. Am fost impresionat de numărul mare de participanți la evanghelizare.

Întreg programul de evanghelizare s-a desfășurat sub tema Cunoașterea lui Dumnezeu.

În seara zilei de vineri, 20 februarie 1998, pastorul Bisericii Baptiste române din Micherechi, Daniel Burtic, împreună cu fanfara Bisericii au făcut o misiune de evanghelizare la Biserica Baptistă din Inand, România. Prin mesaj și cântare, frații români din România și Ungaria au avut parte de o seară de neuitat.

Duminică, 22 februarie 1998, tinerii Bisericii Baptiste române din Micherechi, împreună cu pastorul Bisericii au vizitat Biserica Baptistă Betel din Timișoara, România, în vederea unui schimb de experiență.

În perioada 15-22 februarie, Biserica Penticostală română din Micherechi a organizat un program de evanghelizare. Cu această ocazie cuvântul lui Dumnezeu a fost predicat de către pastori și evangheliști din România și Ungaria.

La Biserica Baptistă română din Chitighaz, în perioada 13-15 februarie s-a desfășurat un program de evanghelizare. Cu această ocazie a fost invitat să predice pastorul Belciu Busuioc, vicepreședintele Uniunii Bisericilor Baptiste din România. Pas-

Sfântă scriptură pentru fiecare vârstă

O vorbă înțeleaptă spune "Când citești Biblia trebuie să știi că stai de vorbă cu Dumnezeu". Biblia sau Evanghelia nu este o carte doar, ci e o ființă vie, cu activitate, cu putere care învinge tot ce i se împotrivesc. De aceea înțelept ar fi ca primul cuvânt al copilului să fie Hristos și din Biblie să se cultive cei dintâi ani ai copilăriei.

Înțelegând că Biblia este un izvor de înțelepciune și de creștere atât în caracter, cât și în relația personală cu Domnul Isus Hristos, Mântuitorul, pastorul Bisericii Baptiste române din Micherechi, Daniel Burtic împreună cu credincioșii Bisericii au organizat în data de 24 ianuarie 1998 o întâlnire de pregătire a învățătorilor de la toate nivelele de vârstă din Biserică. La această întâlnire a fost invitată conducerea Bordului de Școală Duminicală din Oradea, instituție de la care s-au preluat începând de la 1 Ianuarie 1998, Studiile Biblice pe categorii de vârstă.

Cu această ocazie am realizat un interviu cu doamna Corina Pașca, director internațional de pregătire a organizației I.T.M., Titus Pașca, managerul Bordului de Școală Duminicală și Nicolae Miclăuș, editor la aceeași instituție. Pentru început am rugat-o pe doamna Corina Pașca să ne prezinte în câteva cuvinte organizația I.T.M.:

□ I.T.M. este numele instituției sub care își desfășoară activitatea Bordul de Școală Duminicală. Am împrumutat această denumire de la organizația International Teaching Ministry din Weatherford, Texas, care supraveghează și sponsorizează activitatea noastră în România, Ungaria și Moldova. Colaborarea cu dâșii a început în urmă cu trei ani, în urma unei dorințe comune de a pregăti și pune la dispoziția bisericilor baptiste materiale de studiu biblic pentru toate vârstele. De atunci ITM Weatherford s-a implicat activ, în permanență, în toate compartimentele noastre de activitate: departamentul de publicații, departamentul de pregătire și cel de distribuție. Directorul ITM Weatherford, Roger McCasland, vizitează de mai multe ori pe an birourile ITM din Budapesta, Oradea și Chișinău, promovând și programe de susținere a pastorilor baptiști și plan-tare de biserici în aceste țări.

Un alt colaborator important este Bordul de Școală Duminicală al Convenției Baptiste de Sud, cu sediul în Nashville, Tennessee. Ei lucrează împreună cu ITM Weatherford și, în urmă cu patru ani, au fost primii noștri mentori în munca de producere a materialelor de studiu biblic și pregătire a învățătorilor. De altfel, filosofia noastră de lucru se bazează pe cea a Convenției Baptiste de Sud, manualele, programa și publicațiile lor stând la baza materialelor noastre de studiu.

● Biserica Baptistă Română din Micherechi a preluat studiile biblice pe categorii de vârstă de la Bordul de Școală Duminicală din România. Pentru cititorii suplimentului ISUS SALVATORUL vă rugăm să ne spuneți în ce constă aceste studii?

□ În România publicăm broșuri trimestriale, în format A5, text alb-negru și copertă color, pentru șase grupe de vârstă:

Primii pași, broșură pentru preșcolari și copii clasa I,

Eu, tu și Biblia, broșură pentru copii clasele II-V,

Exploratorii, broșură pentru adolescenți clasele VI-VIII,

Tineri în acțiune, broșură pentru liceeni clasele IX-XII,

Cărări drepte, broșură pentru tineri și Vino și vezi!, broșură pentru adulți.

Pentru fiecare vârstă există caietul pentru participant și, separat, sugestii pentru învățători. Caietul pentru participant conține textul biblic, un comentariu la nivel accesibil și elemente de aplicație, care să determine cititorul să devină un împlinitor al Cuvântului, nu numai un ascultător. Sugestiile pentru învățător conțin un supliment la comentariu și idei sau sfaturi

practice pentru desfășurarea lecției, așa încât fiecare participant să fie direct implicat în studiu.

Mulțumim Domnului pentru harul pe care îl avem de a pregăti și publica aceste materiale, după ani de zile în care literatura religioasă a fost interzisă și a ajuns să fie râvnită de mulți frați și surori. Dumne-

mai mult la lucrurile de sus decât la cele de pe pământ.

● Domnul Titus Pașca, managerul Bordului de Școală Duminicală a condus secțiunea de pregătire a învățătorilor pentru grupele de adolescenți și tineri. Vă rugăm să împărtășiți cu noi câteva dintre impresiile dumneavoastră legate de această întâlnire.



Foto: Gh. Ruja

Invățătorii grupei de tineret

zeu a ascultat rugăciunile copiilor Lui și a deschis uși pentru ca oamenii să poată citi în libertate Cuvântul Lui și pentru ca acesta să poată fi explicat la nivelul fiecăruia. Broșurile produse de noi sunt suficiente de simple pentru a-i conduce în adevărurile fundamentale ale credinței chiar și pe cei întorși de curând, pe noii credincioși care încă nu au o temelie doctrinară solidă.

Ni s-au povestit cazuri în care lucrătorii de la poștă, prin mâinile cărora treceau aceste broșuri, le deschideau, le citeau cu plăcere și căutau să întrețină discuții pe teme prezentate cu frații pastori sau responsabili de studiu care mergeau la poștă după broșuri.

□ Participanții la secțiunea de adolescenți din Micherechi au fost deosebit de simpatici, dornici să învețe, să organizeze grupe de studiu biblic pentru generația cea mai dinamică. Nevoile acestei grupe de vârstă sunt din ce în ce mai complexe, pe măsură ce tehnica și progresul informațional bombardează mintea copiilor de azi. Pentru a răspunde intereselor și cerințelor adolescenților, învățătorii trebuie să fie un model de comportament social și spiritual, să fie foarte bine pregătiți și anorați în realitatea cu care se confruntă tinerii. Am văzut această dorință și disponibilitate în rândul liderilor bisericii din Micherechi. Întâlnirea de sâmbătă a avut



Foto: Gh. Ruja

Invățătorii grupei de adulți

O altă bucurie este faptul că, având materialul tipărit în casă, mulți frați în vârstă se îndeletnicesc seara, după terminarea lucrului, cu citirea lecțiilor și se pregătesc pentru ora de studiu biblic din biserică. Cel puțin pentru unii, în special de la țară, broșurile de studiu reușesc să înlocuiască absența televizorului sau a altor îndeletniciri, și, am spune noi, cu rezultate binecuvântate. Mare comoară își strâng în cer cei care își fac timp să se gândească

un impact favorabil asupra motivației și a viziunii celor prezenți și pot afirma că a fost o bucurie să fiu prezent acolo, să pot contribui la această lucrare.

● Domnul Nicolae Miclăuș este editor și consultant pentru adulți. L-am rugat să ne prezinte scopul studiului biblic pentru adulți și câteva impresii de la sesiunea de pregătire a învățătorilor pentru adulți.

□ În viziunea noastră, a celor din Bordul de Școală Duminicală, studiul biblic

pentru adulți este de o mare importanță atât pentru viața bisericii cât și pentru fiecare membru în parte al acesteia. Din afirmația Scripturii, conform căreia „poporul moare din lipsă de cunoștință”, rezultă că studiul biblic este neapărat necesar pentru întreținerea vieții spirituale a creștinului.

Studiul biblic pentru adulți ar trebui să se desfășoare pe două planuri majore: cel informativ, care se referă la acumularea de cunoștințe sistematice din Cuvântul lui Dumnezeu, idealul urmărit fiind cunoașterea temeinică a întregii Scripturi, și cel formativ, care urmărește trpormarea trăsăturilor de caracter ale celui implicat în studiul biblic, conform modelului pe care îl avem în Isus Cristos.

Desigur, pentru a atinge aceste idealuri este nevoie de o strategie. În strategia propusă de noi intră organizarea bisericilor pe grupe de vârstă, apoi organizarea grupelor de vârstă (care sunt relativ mari), în grupuri mici, eficiente, de studiu biblic (aproximativ 10-15 persoane). Fiecare grup ar trebui să aibă cel puțin un învățător permanent, adică o persoană care să conducă studiile biblice și să coordoneze toate activitățile, inclusiv cele care se desfășoară în afara zidurilor casei de adunare. Recrutarea și pregătirea acestor învățători este absolut necesară. Fiecare biserică ar trebui să se ocupe de recrutarea acestor lideri, noi fiind gata să contribuim la pregătirea lor pe bază periodică, într-un cadru organizat.

Întâlnirea cu învățătorii din Biserica Baptistă Micherechi a fost, în primul rând, plăcută. Frații m-au întâmpinat zâmbitor și cu o vădită dragoste creștină. La început m-am simțit oarecum stânjenit de faptul că unii dintre ei erau oameni mai în vârstă, cu peri albi, deci cu o experiență de viață pe care eu încă nu o am. Totuși, prin bunăvoința lor, am reușit să stabilem o legătură și o comunicare destul de bună. Problemele de limbaj au fost depășite ușor și datorită cunoștințelor comune pe care le avem, având în vedere că citim și studiem aceeași sursă de informație - Biblia. Aceste cunoștințe au constituit de fapt baza prezentării și a discuțiilor pe care le-am avut împreună.

În esență, această primă sesiune de pregătire a avut ca scop prezentarea necesității studiului biblic organizat în sânul bisericii, precum și prezentarea obiectivelor urmărite în cadrul întâlnirilor pe grupe de vârstă.

Am încercat să atrag atenția asupra faptului că o lecție de școală duminicală este reușită nu numai dacă a adus cu sine cunoștințe noi, sau dacă le-a consolidat pe cele anterioare, nu numai dacă a mișcat inimile oamenilor, ci atunci când i-a pus în mișcare, trimițându-i să facă ceva concret, în viața cotidiană, conform celor învățate. Formarea caracterului creștin va fi pe deplin eficientă abia în momentul în care cel care studiază Scriptura nu se limitează la acumularea de cunoștințe, ci trece la ascultarea practică de Cuvântul lui Dumnezeu, păzind, pe de o parte și împlinind, pe de altă parte, poruncile Lui.

Aș dori pe această cale să-i mulțumim fratelui pastor Daniel Burtic, pentru buna organizare a sesiunii de pregătire, pentru sprijinul pe care ni l-a dat și pentru colaborarea pe care este dispus s-o întrețină cu noi.

● La finalul acestei consemnări am rugat-o pe doamna Corina Pașca să adreseze un gând de suflet pentru cititorii suplimentului ISUS SALVATORUL.

□ În Suveranitatea Lui, Dumnezeu ne-a așezat în diferite spații geografice și a îngăduit să aparținem diferitelor națiuni ale globului. Indiferent unde ne-am găsi, suntem datori să ducem mai departe moștenirea culturală a națiunii române. Dar există o provocare și mai înaltă: să devenim cu toții moștenitori ai Împărăției lui Dumnezeu și să ducem în secolul viitor valorile creștinismului, întipărint în oameni chipul lui Dumnezeu.

- D. B. -

PAGINI CULTURALE

Anul I

Nr. 1

februarie 1998

TEORIA GRUPULUI

O noțiune folosită de științele sociale și politice este aceea de „grup”: grup de interes, grup de presiune, grup parlamentar, etc. Grupul poate fi un ansamblu de obiecte de același fel, dar – mai ales – este o reuniune de persoane aflate într-o coeziune stabilă sau temporară, pe baza intereselor și concepțiilor comune. Din punct de vedere psihosocial, grupul ca sistem de relații interumane, este real, dacă coeziunea lui este vizibilă atât din interior cât și din exterior. O instituție de orice tip, a unei minorități naționale – fie ea școală, fie organizație politică sau culturală, fie organ de presă – are obligația de a concentra interesele și concepțiile membrilor săi, într-o formă unitară, de grup. Grupul poate deveni astfel o unitate care îmbină, pînă la un anumit nivel interesul individual cu cel colectiv, iar datorită scopului comun, grupul nu poate rămîne o adunare întâmplătoare de oameni.

Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria aplică vizibil principiile „teoriei grupurilor”. Fie că este vorba de grupul mai restrîns al Comunității Cercetătorilor și Creatorilor Români din Ungaria sau în general despre acei români cu „intenții culturale”, Institutul oferă un cadru avantajos pentru valorificarea preocupărilor, intereselor de un anumit tip.

După cum am înțeles de la directoarea Institutului, dr. Maria Berényi, această instituție nu este nici ea un „perpetuum mobile”, ci funcționează alimentată de două energii: una spirituală, umană și una materială. Ultima e numită de obicei „buget” (cu accentul pe ultima silabă). De șapte ani acest buget trebuie obținut – nu fără oarecare abilitate – de la Departamentul pentru Minorități al Ministerului pentru Cultură și Învățămînt Public. Sumele folosite sînt riguros argumentate și motivate deoarece bugetul viitor se bazează pe o dare de seamă anuală ce cuprinde amănunțit întreaga activitate care a necesitat subvenții.

În afară de români, în Ungaria au reușit să-și instituționalizeze munca de cercetare încă trei minorități: slovaci, germanii și croații. Două grupuri naționale mai restrîns din punct de vedere numeric, bulgarii și ucrainenii, se străduiesc să-și fondeze institute de cercetări proprii, iar modelul cel mai demn de urmat le pare a fi institutul cercetătorilor români.

Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria este o instituție apolitică și nonprofit. Nu își asumă rolul de a dirija viața științifică și culturală a românilor din Ungaria, dar caută să pună la dispoziția celorlalte sectoare ale vieții de minoritate (învățămînt, presă, asociații culturale) publicații cuprinzînd acele materiale istorico-socio-culturale și lingvistice care aprofundează specificul minorității românești din Ungaria. Ideea comună a acestor cercetări este aceea de a oferi o imagine reală, venită din interior, asupra unui grup național, imagine care să împiedice eventualele interpretări tendențioase care ar sluji alte interese decît cele științifice.

Principalele mijloace prin care Institutul face publice cercetările angajaților și colaboratorilor le constituie publicațiile și conferințele anuale denumite *Simpozion*. La această manifestare, care s-a derulat deja în șapte ediții, sînt invitați să ia parte toți acei români din Ungaria care vor să cunoască ultimele rezultate despre trecut, prezentul și posibilitățile viitoare ale minorității. Temele principale ale publicațiilor și conferințelor sînt legate de domeniile: istoria culturii și civilizației, etnografie și folclor, istoria literaturii, socio-lingvistică.

În anul 1996, Institutul a inițiat și a finanțat publicația *Annales*, un volum de 360 de pagini, scos la Editura NOI din Giula, volum care cuprinde 11 studii, 6 în limba română și 5 în limba maghiară, din domeniile istorie, lingvistică, literatură și folclor.

În 1997 a apărut cel de-al șaselea volum al conferințelor *Simpozion*, cuprinzînd studiile prezentate în decembrie, 1996, la Budapesta. Ultimul număr al revistei de cultură *Lumina*, ca și cel al revistei de etnografie și folclor *Izvorul*, au fost susținute financiar de Institutul de Cercetări, care se va strădui să le asigure și pe mai departe apariția.

Ultima ediție a *Simpozionului* (Giula, noiembrie 1997) a avut ca principală caracteristică o deschidere care mărește teritoriul de interes al cercetărilor. Prezența specialiștilor de la Arad (muzeografa Rodica Colta și cercetătorul Eugen Glück), Oradea (Constantin Mălinaș, specialist în carte veche românească) și Cluj (profesorul Nicolae Bocșan), nivelul ridicat al comunicărilor celor care alcătuiesc „grupul” cercetătorilor din Ungaria, au creat o atmosferă cu adevărat spirituală. Desigur, invitații, acel public stabil care onorează cu prezența an de an aceste întruniri intelectuale, sînt totdeauna acei care se pot adapta acestui dialog spiritual. Interesul unor cadre didactice, al specialiștilor maghiari, al celor din România, solicitarea publicațiilor apărute sub egida Institutului, constituie răspunsul, „feedback-ul”, la activitatea pe care o desfășoară cercetătorii.

Institutul în sine e o formă de organizare, o structură. Baza acestei structuri este grupul format pe baza unor interese comune și a unor legături umane. Ţelurile acestui grup sînt multiple și diverse. Dar scopul comun formulat laconic de directoarea Institutului nu necesită comentarii: „Ţelul Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria este să lase urme...”

Mihaela Bucin

Iubite Cititorule, Săptămînalul românilor din Ungaria, „Foia românească”, pune în fața Ta un nou supliment, alcătuit de, despre și pentru acei români care cred în menținerea identității prin cultură, prin păstrarea limbii și a tradițiilor, prin cunoaștere. Titlul „Pagini culturale” poate înbrățișa – nu întîmplător – o sferă largă de domenii, de preocupări, deci de autori. Informațiile, articolele, studiile, lucrările plastice care vor ajunge în aceste patru „Pagini culturale”, vor avea menirea de a aduce în fața Ta, stima Cititor, rezultatele celor a căror muncă începe în fața hîrtiei albe, la mașina de scris, la catedră sau în acele locuri în care produsul muncii nu îmbogățește atît lumea materială, ci o lume mult mai adîncă, mai sensibilă și mai greu de păzit: sufletul.

Te așteptăm ca din două în două luni să parcurgi suplimentul „Pagini culturale”, cu nădejdea că vei găsi în coloanele acestuia lucruri care îți vor da speranță, te vor face să-ți pui întrebări, sau îți vor oferi răspunsuri. Redactorul paginilor va fi de fiecare dată altul, astfel publicația va avea concepție, tematică și conținut variat.

E greu să știm cu claritate ce se întîmplă cu noi în prezent, către ce ne îndreptăm, cum și cu ce preț ne vom putea păstra moștenirile și pentru cîtă vreme. În definitiv, țelul final e menținerea, căci „...etnicul bazat pe conștiința comunității de origine nu cere de la membrii săi o disciplină deosebită. Singura lui disciplină este păstrarea tradiției...” (C. Rădulescu – Motru, Etnicul Românesc)

M. Bucin

Volum inedit despre dansurile populare românești din Aletea

Anul trecut, în luna mai, într-un cadru festiv s-au sărbătorit la Aletea, 50 de ani de la înființarea echipei de păstrare a tradițiilor românești din loc. Sărbătoarea a fost deosebit de emoționantă. Au fost de față mai mulți dintre membrii fondatori ai echipei formate acum cinci decenii. Unii dintre fondatori sînt și astăzi membrii activi ai formației veteranilor. Echipa de dansuri a vîrstnicilor este unică în rîndul românilor din Ungaria. În nici o altă localitate nu mai sînt oameni de vîrsta respectabilă a aletenilor, care s-ar mai angaja să formeze echipă de dans, să prezinte pentru alții, pentru public, dansurile moștenite de la generațiile din trecut. Dar nu mai e nici o altă comunitate românească din Ungaria care s-ar putea mîndri cu trei echipe folclorice, a trei generații: adulți, adolescenți, copii. La Aletea există și această minune...

De dansatorii din Aletea se mai leagă și alte fapte inedite. La festivitatea de aniversare din anul trecut, aletenii au avut oaspeți din Arad, care le-au adus drept cadou o carte despre dansurile din Aletea. Mulțumită Consiliului Județean Arad și Inspectoratului pentru Cultură al Județului Arad, a apărut în România o frumoasă și deosebit de interesantă carte fără precedent în istoria contemporană a românilor din Ungaria. Autorul este Viorel Nistor. Lucrarea a fost realizată în colaborare cu Centrul Județean al Creației Populare Arad și cu Autogovernarea Românilor din Aletea, a fost sponsorizată de Lucian Flueraș, S.C. Transilvania S.R.L., și a apărut la Editura Mirador. Titlul volumului: *Folclor coregrafic al românilor din Ungaria*. Este singura carte despre cultura populară a românilor din Ungaria apărută în România în ultimii 70 de ani, și a fost anunțată ca prim volum al unui serial. Gestul în sine, dar și conținutul valoros al cărții merită atenție. Autorul și-a ales pentru debut un subiect de succes garantat: prezentarea folclorului coregrafic al românilor din Aletea.

Obiceiurile populare din Aletea cuprind elemente asemănătoare cu cele din Cîmpia Crișului Alb, din România, situîndu-se la extremitatea dialectului coregrafic ves-

tic al ariei geografice românești. Prin procesul de selecție și evoluție, folclorul coregrafic aletean a căpătat noi valențe manifestate printr-o mare varietate și diversitate tipologică și structurală. Riturile calendaristice prezintă aspecte aproape identice cu cele din toate ținuturile locuite de români.

Cu 50 de ani în urmă, locul potrivit pentru dans a fost jocul duminical. Jocul aletean se organiza la diferite case de fete și feciori, în fiecare duminică după masă, cu excepția posturilor. Dintre feciori se alegea unul, care se numea „tăblaș”. El era responsabilul pentru adunarea taxei de participare, de reușita organizării și desfășurării jocului. Pe melodia dansului „Lunga”, feciorii formau un șir. O „Lungă” dura 15-20 de minute, după care urma „Mîințălu”, apoi „Țigăneasca” și ultimul joc din ciclu era din nou o „Lungă”, pe care aletenii o numesc „Ardelenescu” sau „Dansul de dragoste”. Ordinea dansurilor nu putea fi modificată.

În urma schimbărilor economice și sociale de după 1945-46, începe o nouă istorie a muzicii și dansului popular din Aletea. Încetează organizarea jocurilor de odinioară, iar dansatorii inițiază o nouă formă a păstrării integrității comunității românești. În iarna anului 1947, se înființează ansamblul folcloric. Fondatorii au fost: Ioan Cure, Gheorghe Turla, Ioan Lucaci. Uniunea Culturală a românilor din Ungaria, asociație formată și ea pe acele vremuri, le-a dat un sprijin considerabil: organizarea spectacolelor, turneelor prin satele locuite de români. Așa a ajuns pe scenă tradiționala nuntă din Aletea, cu toate momentele principale: pețitul, mersul „păvidere”, făcutul steagului, mersul după „nănași și mînească”, alaiul nunții, petrecerea, „jocul mîneșii”. Tot așa au procedat și cu obiceiul de Crăciun, „Umblatul cu turca”.

Mulțumită talentului și devotamentului membrilor echipei veteranilor, dansurile aletene au devenit cunoscute peste tot în țară. Acești interpreți au format o adevărată școală, au devenit model pentru tineret.

Dansurile din Aletea au devenit piesele îndrăgite din reperto-

riul celor mai renumite ansambluri folclorice profesionale din Ungaria. Dansatorii din Aletea sînt invitați în diferite părți ale țării să instruiască pe alții, să-i învețe jocurile din Aletea. Îți să remarc un lucru deosebit de important, unic și acesta, simbolic pentru spiritualitatea dansatorilor din Aletea: aletenii au învățat dansurile micherechenilor. Vestitele dansuri din Micherechi azi sînt interpretate cu o deosebită virtuozitate de către virtușii dansatorii din Aletea.

„Ideea de alcătuire a unei culegeri aparținătoare populației din localitățile românești din Ungaria ne-a venit după anul 1990, cînd formația de dansuri populare din Aletea a participat la spectacole organizate cu prilejul unor manifestări tradiționale în localități arădene: Sebiș, Macea, Sintana, Vinga, Arad, Chișineu-Criș etc.” – mărturisește autorul Viorel Nistor. Cartea conține următoarele capitole: datele culegerilor, jocul satului la Aletea, analiza jocurilor aletene, structuri specifice în jocurile aletene, descrierea unor figuri reprezentative, sistemul de notare grafică, partituri coregrafice și muzicale. Coregraful arădean mărturisește că lucrarea se bazează pe culegeri efectuate recent în exclusivitate de la membrii formației de dansuri din Aletea. Dorința autorului este ca această culegere să fie la dispoziția celor care se ocupă cu valorificarea scenică a dansului popular, ca oricînd să se poată reanima, învăța cu ușurință de oricine. „Am căutat să ne oprim asupra celor mai buni interpreți care și în prezent răspund cînd sînt solicitați la spectacole folclorice: Gheorghe Gal, Gheorghe Sabău, Gheorghe și Ioan Băgy, Pavel Botaș etc., recunoscuți de întreaga colectivitate ca unii dintre cei mai buni interpreți” – declară Viorel Nistor. Volumului îi este atașată o serie de fotografii reușite, executate în timpul jocului, fotografii fiind Florin Hornoiu.

Îi mulțumim lui Viorel Nistor pentru munca de pionierat reprezentată de „Folclor coregrafic al românilor din Ungaria”, volumul I, Arad, 1997. Așteptăm cu mare interes continuarea serialului.

Eva Kozma

Recent, la 8 ianuarie 1998, s-au împlinit o sută de ani de la nașterea lui Tudor Vianu. Noi, cei de la periferia românității, în principiu, am putea trece pe lângă centenarul marelui cărturar fără ca acest eveniment să ne provoace emoții, căci Tudor Vianu esteticianul, istoricul literar, stilisticianul, comparatistul, moralistul, poetul sau profesorul, la noi, nu prea este cunoscut. În aparență... În realitate, lucrurile stau altfel. Cei care, de exemplu, au studiat la liceu sau la vreo instituție superioară, istoria literaturii române, l-au cunoscut fără să fie conștienți de acest fapt. Explicația se află în influența decisivă a lui Tudor Vianu asupra istoricilor și criticilor literari, inclusiv asupra autorilor de manuale școlare. Studiile **Judecata valorilor în poetica lui Schiller** (teza de doctorat susținută la Universitatea din Tübingen, publicată în 1924), **Dualismul artei** (1925), **Masca timpului** (1926), **Poezia lui Eminescu** (1930), **Arta frumosului** (1932), **Idealul clasic al omului** (1936), **Estetica** (I-II, 1934-1936), **Arta prozatorilor români** (1941), **Istoria literaturii moderne** (cap. despre Junimea, 1944), **Literatură universală și literatură națională** (1956), **Problemele metaforei și alte studii de stilistică** (1957), **Studii de literatură universală și comparată** (1960), **Arghezi, poet al omului** (1964) etc. au devenit, de la bun început, opere de referință, comentate și, nu o dată, elogiuate, dar mai ales utilizate de specialiștii vremii. Autorul **Esteticii** este cel mai strălucit savant ieșit din școala maioresciană, un discipol care și-a depășit bișoiul maestrului.

O trăsătură distinsă a academicianului român este darul excepțional cu care a știut să aplice cunoștințele sale teoretice în interpretarea textului literar, constituind un caz destul de rar în cadrul științei literare. De obicei, cercetătorii fac o paralelă între el și George Călinescu, o altă personalitate eminentă a epocii interbelice, prin care se urmărește reliefaarea trăsăturilor umane și profesionale, precum și fixarea locului lui T. Vianu în istoria literaturii române. „Estetica și critica literară română – spune P. Marcea în prefața la **Scriitor român** (I, Buc., 1970, p. 5.) – a ultimei jumătăți de veac înregistrează două eminente personalități, a căror aparență incompatibilitate asigură, în fapt armonia și echilibrul spiritual al acestei epoci: George Călinescu și Tudor Vianu. Primul, un

Centenar Tudor Vianu

„Prin complexiune sufletească, Tudor Vianu a reprezentat în cultura românească un îndemn la echilibru, stabilitate și temeinicie...”
(Ion Biberi)

temperament romantic, dezlănțuit, puternic subiectiv, intolerabil, un vizionar cu intuiții străfulgerătoare, aruncând fascicule de lumină peste ținuturi inaccesibile pînă la el, avansînd sugestii surprinzătoare de o fertilitate neobișnuită, care au deschis imens cîmpul cercetării literare, un Achile al artelor. Cel de al doilea, Tudor Vianu, a existat parcă pentru a-și completa emulul prin temperanță și înțelepciune superioară, expresie a unui intelectualism rafinat, puternic dominat de sistem, cu alte cuvinte un spirit clasic, un factor de stabilitate, echilibru și armonie, un aristocrat, un Nestor al culturii.”

Prin urmare, termenii prin care exegeții îl caracterizează sînt **limpezime, echilibru, temeinicie, armonie, spirit clasic, grav**. De fapt, sînt denumiri împrumutate din operele sale estetice și filozofice, exprimînd idealuri spre care tindea. „Arta – scrie T. Vianu – ne-a apărut ca o formă a muncii, ca un produs al lucrării de transformare a materiei. Fiind muncă, arta ni s-a părut a fi forma ei cea mai perfectă, aceea în care sforțarea lucrătorului ajunge să se odihnească în plenitudinea lucrului încheiat și armonios. Arta este astfel ținta oricărei munci,

atinsă parțial și, din cînd în cînd, de orice lucrător destoinic, dar cu plinătate neîmpărțită abia de marii artiști. Încercînd să adîncim fenomenul artistic în latura lui de activitate teologică, de muncă, am putut măsura mai bine întinderea factorilor conștienți și raționali în creația artistică, după cum am crezut că putem înțelege mai bine rolul care revine artei în civilizația modernă a muncii” (**Estetica**, ed. 1945, p. 7.). Chintesenta acestui ideal este calitatea dobîndită prin „realizarea valorilor”: „Cine doarește nu numai să cuprindă, dar să și realizeze valorile, trebuie să le apere împotriva nonvalorilor cu care

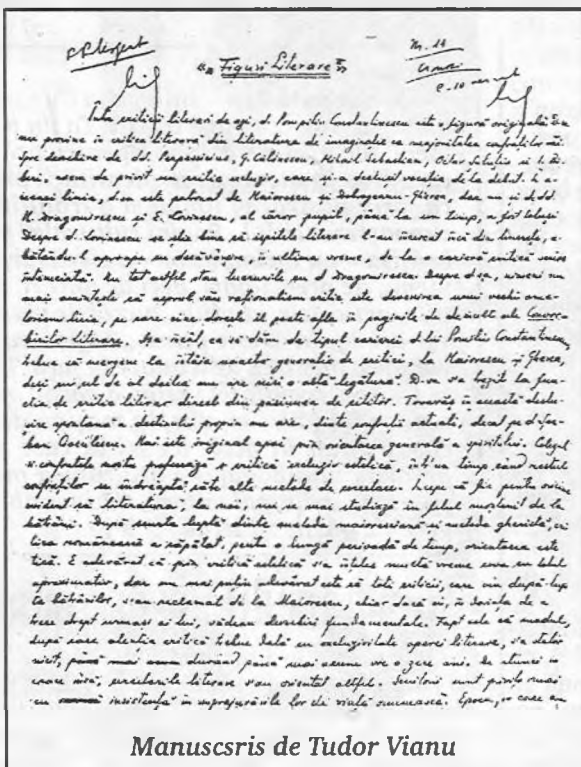
ele se leagă” (**Introducere în teoria valorilor**, 1942, p. 71). Demnă de subliniat este observația lui Tudor Vianu după care „pentru că există artă, poate exista o societate mai bună, o viață morală mai nobilă, o știință mai completă, mai adîncă și mai adevărată” (vezi. **Semnificația filozofică a artei**, 1942.). După Vianu, „echilibrul” vieții umane poate fi menținut tot cu ajutorul artei, căreia îi atribuie o semnificație terapeutică: „... dacă valoarea omului e azi în scădere, dacă umanismul încearcă vremi de amurg, mentalitatea estetică poate opri

ultimile rătăcirii” (**Mentalitatea estetică și timpul nostru**).

Demersul lui T. Vianu își are punctul de plecare în arta antichității și a renașterii, deoarece „a fixat principiile gîndirii logice și a pus mai toate problemele cosmosului și ale omului”. La temelia artei moderne stau, după T. Vianu, modele de observație a naturii, fixate de artiștii plastici ai vechimii. În același fel, trebuie să recunoaștem în operele literare ale antichității, originea artei moderne a cuvîntului. Influența antichității asupra literaturilor mai noi este deci evidentă, foarte generală, mereu activă.” (**Antichitatea și renașterea**).

De la această realitate pornește savantul român cînd abordează problema influențelor literare, pe care o consideră „una dintre cele mai spinoase pe care și le pune știința literaturii”. După Tudor Vianu, comparatismul s-a izbit de mai multe neajunsuri. Este vorba în primul rînd despre tendința care acordă o prea mare importanță influențelor străine, pledînd pentru o cercetare mult mai temeinică a „influențelor interne” și a „geniului original” al creatorilor, precum și a împrejurărilor sociale ale locului și timpului în care a luat naștere opera literară. De la aceste considerente pornește cînd face o paralelă între **Tragedia omului** de Madách Imre și **Memento mori** de Mihai Eminescu, în studiul **Madách și Eminescu**, prezentat înția dată în 1961, la Institutul de istorie literară al Academiei Maghiare de Științe. Studiul a avut un ecou remarcabil în rîndul comparatiștilor unguri. Atunci ne-am dat seama de calitățile cu totul excepționale ale savantului și oratorului care a fost profesorul bucureștean, de gîndirea lui limpede, de precizia și marea erudiție a expunerii sale, calități de care ne-am convins, prin anii 1961-1963, și la cursurile de vară de la Sinaia ale Universității din București, la care a participat de mai multe ori, spre marea bucurie a cursanților. T. Vianu, profesorul și esteticianul, a știut să-și convingă auditorii și cititorii despre ceea ce a urmărit cu acuratețe și anume că arta este un „mister reductibil și accesibil”: „Prezența iraționalului în lume (și opera de artă face parte din domeniul lui) nu trebuie să demoralizeze inițiativele rațiunii. Faptul că fenomenul literar este poate ireductibil în ultima lui adîncime, nu trebuie să ne împiedice a-l reduce atîta cît putem.” (**Arta prozatorilor români**).

Gh. Petrușan



Manuscris de Tudor Vianu

Maria Berényi

Stau liberă ca o pasăre în cer

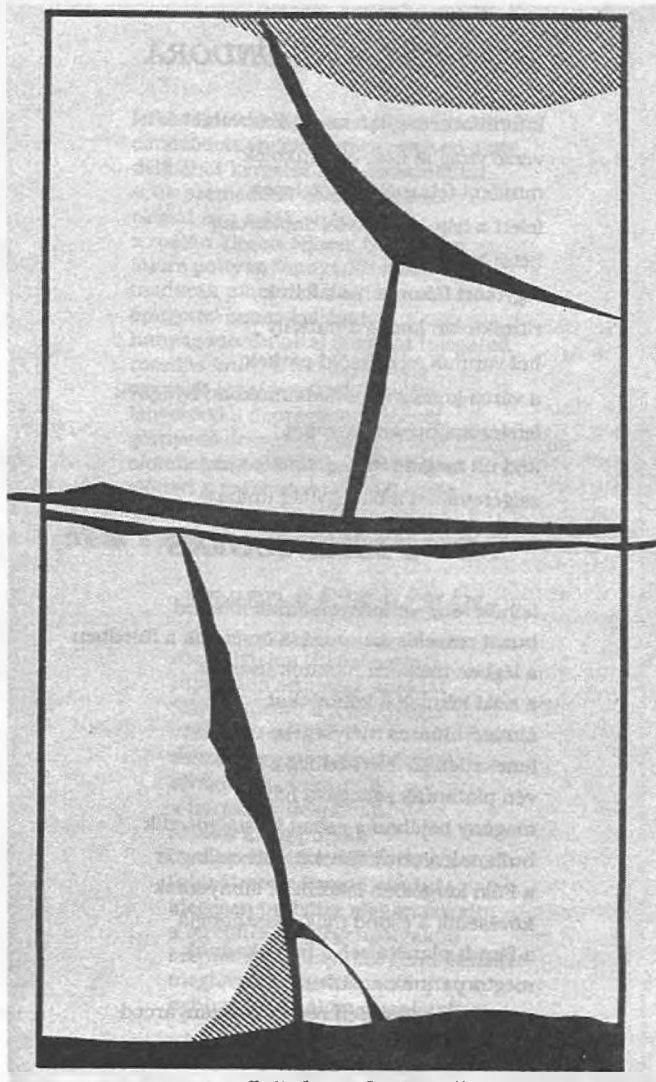
sînt un ciob dintr-un vas
imposibil de reconstituit
nimeni nu mă poate cunoaște
stau liberă ca o pasăre în cer
sînt încurcate liniile norocului
desenate în palmă-mi
viața îmi pare melodie funerară
o floare de toamnă pun la icoană

Cam atît

cînd ceasul îmi va bate clipa sfîrșitului
voi așeza pe altarul gurii cuvinte sfînte
voi cutreiera mult printre rînduri
și voi sădi floarea de limbă dulce

Sisif

Sisif îndrăgostit de piatra lui
construiește un drum al absolutului
cu ochi noi privește trecutul
urmărește leagănul apei
soarta-i antrenează ironicul surîs
nime-n lume nu-i găsește rana
nu știe să-și plîngă jalnicul destin
în fața oglinzii execută
mișcările de bun rămas



Grafică de Stela Santău

Lacrimile spală tristețea

cum să-ți stăpînești ochii? cînd vezi...
pe stradă se prelinge frica
pe cer geme soarele handicapat
în vază horcăie floarea obosită
pasărea mușcată de-nălțimi s-a spînzurat
ploaia biciuie trupul gol al garoafelor
lacrimile spală tristețea
încărunțise vara lîngă tine
tinerețea putrezește pe asfalt
îngerii tropăie cu bocanci militari
în oțelul-ogîndă a ghilotinei
se vede bine stîngăcia minții
înjurături și numai înjurături
în viața asta murdară

Monolog

Mă sperie timpul fără întîmplări și fapte
Încep discuții întortocheate despre viață și moarte

Nu mai grăiesc cu gura, ci numai cu sufletul
Am frică să nu se spargă amfora inimii în mii de cioburi

În liniște și singurătate miros floarea melancoliei
Aș vrea să mă văd în perspectiva veșniciei

Ființe și forțe mitologice în folclorul românilor din Micherechi

Lumea societăților tradiționale este populată de ființe și forțe mitologice care sînt „dușmani și prieteni ai omului”, adică în anumite împrejurări le pot veni acestora în ajutor sau pot acționa în dauna lor. În gândirea tradițională micherecheană aceste ființe încă mai sînt prezente, cu deosebire în basme, colinde, snoave, povestiri, precum și în zicători și în expresii populare.

În rîndul forțelor benefice de cea mai mare cinste se bucură **Îngerii**. Ei sînt considerați ca fiind „trimiși din cer”. Ei sînt credicioase slugi ale lui Dumnezeu. Îngeri pot deveni și copiii care au murit îndată după botez, și cîteodată chiar și cei ce n-au împlinit șapte ani, deci care se socotesc fără nici un păcat. După botez un înger se apropie de un copil și nu se mai desparte de dînsul pînă la moarte. Îngerul îl păzește, îi arată calea cea bună și îl îndemnă la bine. El scrie totodată și faptele bune ce le face omul în timpul vieții lui. Îngerii sînt frumoși, plini de viață și au aripi. Copilul cu trăsături regulate, cu părul bălai, cu bujori în obraz, este comparat de obicei cu un înger. (*Îi mîndru ca un înger!*). Despre omul fricos se spune că „îi slab dă înger”. Copiii mici sînt păziți în somn de îngerul lor păzitor, care în acest timp se joacă cu ei. Copiii cînd rîd în somn se zice că „îi dîgîlit dă înger”. Despre omul care rîde fără nici un motiv se zice că „rîde, gîndești că și-o văzut îngeru”.

Conform credinței mitologice, ordinea cosmică și umană este supravegheată de **Soartă**. Astfel, despre destinul fiecărui om se zice că „așe i-o fost soarta”, „așe i-o fost rînduită”, „așe o fost și fie”. Soarta poate să fie grea sau ușoară. Cînd un membru al colectivității duce o viață plină de suferințe, sau e lovit de o boală grea i se spune:

„gre soartă are”. Sub raport mitic, soarta este totdeauna una și aceeași, totdeauna identică cu ea însăși. Ea acționează prin faptele mitice de ipostază divină: ursitoare. În caz că decizia sorții asupra individului este nefavorabilă, se poate interveni cu practici magice, cu descîntece, însă de obicei cu foarte puțin succes. Soarta este denumită și prin termenii: **Noroc**, **Scris**, **Dat**. **Norocul** este considerat a fi o forță benefică. **Norocul** muritorilor trăiește într-o „lume a norocelor”. La nașterea omului, i se naște și norocul iar cît trăiește omul, trăiește și el. Însă cele mai multe cîntece din Micherechi se plîng de lipsa de noroc: „*Mîndră pană-i norocu, / nu răsare-n tot locu. / Ce răsare-n fund dă vale, / dîn o sută unu-l are*”. Dacă norocul se naște odată cu omul, seamănă cu îngerii. Îl însoțește pe om peste tot, îndemnîndu-l la bine, adică să vorbească frumos, să nu fure, să nu facă ceva împotriva legii și a bunei-cuviințe. **Norocul** este o faptură foarte sensibilă, se îndepărtează de cel ce se abate de la normele sociale, lăsîndu-l în „voia soartei”, și în acest caz se zice că individul „și-o mîncat norocu”. Însă norocul poate

să-l părăsească pe om chiar și cînd acesta n-are nici o vină, atunci se zice că „n-avut noroc”, adică norocul nu era alături de el. Despre cel care vrea cu tot dinadinsul să

obțină ceva, chiar și forțat, se zice că „fuje după noroc”. **Norocul** nu acționează întotdeauna după meritele omului, el uneori se pierde, alăturîndu-se acelora care, poate, nu l-ar merita. Atunci i se spune că este orb.

Acolțiți divini ai sorții mai sînt și: **Ceasul bun** și **Ceasul rău**. Aceștia acționează asupra individului într-un mod favorabil ori nefavorabil în anumite momente ale vieții. Astfel, la începutul unui eveniment mai important: căsătorie, construcția unei case etc., se cuvine a le ura celor în cauză „și fie în ceas bun”.

Înainte de a povesti despre un plan sau despre o dorință realizabilă, e bine să zici: „și nu grăiesc într-un ceas rău”, pentru a evita eventualul eșec. În credința populară românească **Ceasurile rele** sînt niște duhuri de noapte care pocesc pe cei ce le ies în cale. Zborul lor se cunoaște după un fel de țuiit. Mulți cred că atunci cînd îți țiuie (fluieră) urechea, trece ceasul rău și caută să-ți facă rău. Atunci, trebuie repe-

de să te prinzi de ureche, căci în felul acesta nu poate să te spurce.

Una dintre faptele mitice care pedepesc femeile lucrătoare este **Marți-seara**. Această ființă demonică este atît de urîtă încît oamenii din Micherechi, vrînd să sugereze urîtenia unui om, a unui lucru sau a unui fenomen, le compară cu **Marți-seara** (*Îi urît ca Marți sara*). Această ființă mitică are înfățișarea unei babe răutăcioase, cu putere diavolească ce umblă marți seara pe la casele gospodarilor, spre a pedepsi pe gospodinele pe care le găsește lucrînd. Ea locuiește în păduri, în pustii și în văzduhuri. Este cunoscută la românii din Ungaria și la românii din Transilvania.

Înfățișarea cea mai hioasă și mai înfricoșătoare o are însă **Moartea**. Ea se arată bolnavilor sub chipul unei babe urîte, numai ciolane, cu ochii duși în fundul capului, cu dinții mari, cu degetele lungi, avînd în mînă o coasă. Dar oricît ar fi ea de respingătoare, fiecare om trebuie s-o înțilnească o dată în viață, căci: „*tătă lume-i dator c-o moarte*”, în sensul că orice ai face, **Moartea** tot n-o poți ocoli. **Moartea** chiar de nu o vrei, ea poate fi însă chemată, mai ales în cazuri cînd muribundul suferă chinuri groaznice. Apariția ei la casele oamenilor este prevestită de ciîni și de bufnițe. Conform credinței micherechenilor, **Moartea** poate fi curată și necurată. Cea curată curmă viața individului atunci cînd viața acestuia s-a împlinit, adică la adînci bătrînețe. Cea necurată răpește sufletele în mod tragic, prin accidente, sinucideri sau moarte prematură. Adesea, cînd mamele sînt revoltate de faptele copiilor lor, îi dojenesc cu expresia: „*mănînce-te moarte ce curată*”, cu alte cuvinte: „*să dea Domnul să te ducă Moartea cînd vei fi bătrîn și neputincios...*”

Ana Hoțopan

Dincolo de nume

... Nume și date. Acestea figurează pe ultima pagină a studiilor cu teme etnografice. Informatori. Doar atît.

Dar numele nu spun nimic despre cei care le poartă. Sistematizînd casetele și însemnările adunate ani de-a rîndul în urma cercetărilor de teren, aceste nume și date mi-au evocat multe amintiri. Și, ca întotdeauna, din nou mă izbesc de simțămîntul datoriei neîmplinite vîzînd cît de mult lipsește din lucrările științifice personalitatea acestor oameni. Sînt prezenți doar în mod indirect în fenomenele, faptele, piesele, evenimentele, obiceiurile, creațiile populare prezentate. Prelucrările științifice din domeniul etnografiei și folclorului au menirea să prezinte – pe lîngă altele – viața OMULUI prin munca, modul de gîndire, normele de comportament ale acestuia, ținînd seamă de epoca și mediul în care trăiește.

Cercetările efectuate în cercul românilor din diferite localități nu au fost pentru mine simple culegeri de date. Mi-au oferit, pe lîngă cunoștințe noi, și multe clipe de neuitat. Povestirile emoționante auzite de la oamenii vîrstnici – de multe ori singuratici – au evocat trecutul, făcînd perceptibile multe dintre bucuriile și durerile prin care au trecut acești oameni. Cercetătorul se străduiește să analizeze cele mai importante fenomene caracteristice întregii comunități, și numai rareori poate prezenta destine personale, deși acestea ar merita o mult mai mare atenție.

Răsfoindu-mi însemnările vechi, se conturează din nou chipul și personalitatea mai multor informatori: umorul picant al lui Ioan Havasi (Pocei); românitatea Sofiei Nagy Osváth (Vecherd) păstrată prin cîteva descîntece; povestirile mitice interpretate cu o putere uimitoare de Ilie Dragoș, Maria Tătar Gémesi (Aletea), Gheorghe Sava (Micherechi), Daniel Neteu (Vecherd), Imre Hering (Săcal), Catița Balint Santău (Chitighaz);

dragostea Tertuliei Ianca Oláh (Pocei), concentrată în pistornicele primite cadou; veselie lui Petru

Nicula (Chitighaz) și Teodor Costin (Aletea); amabilitatea soților Purece (Chitighaz), Papp (Bedeu) Ivan (Aletea) și Gherdan (Săcal); atmosfera liniștitoare a casei lui Mihai György (Pocei) și a Cristinei Cresta Băneș (Bătania); colindele minunate cîntate de Florica Dragoș Borbély; frumoasele piese de port și fotografiile soției lui Simion Barna (Aletea); înțelepciunea Anei Iuhăș Sava (Micherechi); frumoasa vorbă românească a Mariei Marc Martin (Micherechi) și Gheorghe Burzuc (Săcal); amintirile despre viața românilor din oraș reînviată de Ioan Anca și surorile Lazar (Giula). Nu știu cum aș putea reda în scrierile mele atmosfera din familiile românești de odinioară, din fotografiile păstrate cu grijă de Iosif Bălaj (Létavértes) și Maria Vastag Kurta (Pocei); voioșia și vitalitatea Floricăi Otlăcan Fenyvesi (Chitighaz); personalitatea energică a lui Ioan Sima (Létavértes); mîndria de român a lui Vasile Merces, Ilie Kurtyán, Vasile Pósán, Ioan Tasó (Nyíradony) menținută doar prin religie și niște fragmente de texte românești; vocea frumoasă a lui Petru Jurca; liniștea sufletească și dragostea față de neam a lui Petru Sabău; lupta pentru supraviețuire a lui Ilie Oláh...

Mulți dintre ei, dintre acei români cu ajutorul cărora mi-am îmbogățit cunoștințele despre VIAȚĂ nu mai sînt printre noi. Fețele și povestirile lor le păstrez însă și azi pe casete, fotografii și în amintire. Cum le-aș putea mulțumi?

...Nume și date. Oameni, persoane concrete, fețe, voci, vieți, sorți, sentimente, lupte, bucurii, valori, dureri, greutăți, încercări... Și nu numai atît...

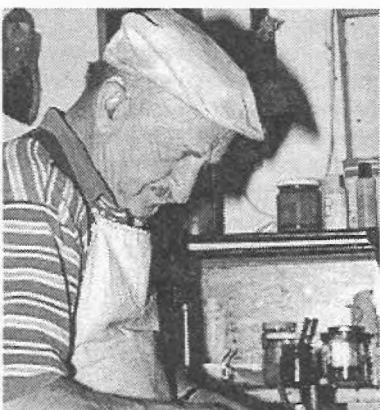
Emilia Martin



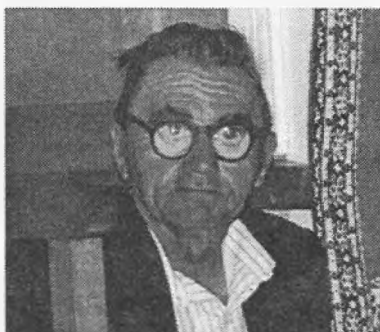
Sidonia Otlăcan Greveletye (Aletea)



Petru Jurca (Aletea)



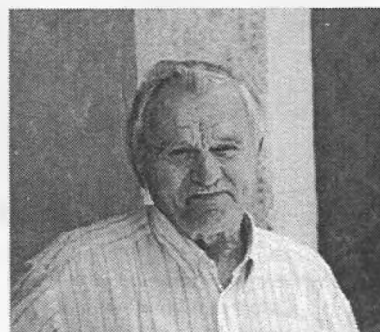
Mihai Rocsin (Micherechi)



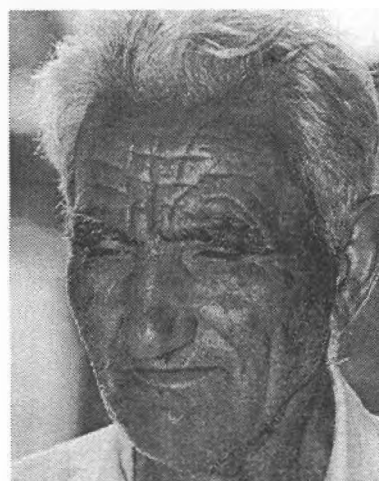
Mihai Ungor (Crîstor)



Vasile Marc (Micherechi)



Ioan Iova (Micherechi)



Ilie Ivan (Aletea)



Mihai Botto (Ciorvaș)



Ana Olah Gábor (Ciorvaș)

Unde sînt românii din Ciorvaș?

Istoriografia maghiară consideră că localitatea Ciorvaș a fost înființată în Evul mediu, și în prima ei formă a existat pînă la sfîrșitul secolului al XVI-lea, cînd, în anul 1596, se ruinează cu totul. Pînă la reînființarea comunei (pe la mijlocul secolului al XIX-lea) sub denumirea de Pusta din Ciorvaș, teritoriul îi aparține orașului Giula. Documentele din arhive atestă că istoria Pustei din Ciorvaș e parte din istoria orașului Giula dar totatunci își are și istoria ei aparte din această perioadă a dezvoltării.

De-alungul celor 150 de ani care au trecut de la prăbușirea comunei din Evul mediu, pînă la înființarea celei noi, din anul 1857 deja se poate urmări și existența românilor în Pusta din Ciorvaș.

Din monografiile comitatului Bichiș putem afla că în anul 1720, proprietarul comitatului a devenit latifundiarul Harruckern, căruia îi aparținea și Pusta din Ciorvaș. Harruckern, pînă în anul 1745, dă în arendă pusta din Ciorvaș bulgarului Nicolae Kacsemag. După 1745, locuitorii Giulei-Maghiare iau în arendă pămînturile din Pusta-Ciorvaș. La sfîrșitul secolului al XVIII-lea, prin moștenire, pusta ajunge în posesia familiei Wenckheim. Încă în anul 1770, odată cu introducerea urbaniului din acel an, Pusta-Ciorvaș a fost împărțită în două părți. Prima jumătate a fost luată în arendă de orașul Giula, cealaltă jumătate a rămas pămînt domenal, pe care se aflau loturile iobagilor.

Prima jumătate, mai tîrziu a luat drumul dezvoltării spre gospodării țărănești, iar a doua spre gospodării moșierești de fermă. Partea de est a pustei au primit-o iobagii din orașul Giula.

Astfel, 160 de iobagi giulani au primit din pămîntul pustei din Ciorvaș. Printre acei 160 de iobagi au fost și români din Giula-Maghiară și Giula-Germană. Componenta de naționalitate a populației din Giula s-a răsfrînt astfel asupra componenței de naționalitate a populației din Ciorvaș.

Factul că Pusta-Ciorvaș a devenit proprietate a orașului Giula, a avut mare importanță asupra dezvoltării de mai tîrziu a localității. Cu toate că 160 de iobagi giulani aveau pămînt în Pusta din Ciorvaș, o parte a pămînturilor era cultivată de locuitorii din apropiere, din Bichișciaba și Orosháza. Explicația este că iobagii din Giula care aveau pămînt și în Ciorvaș, din cauza lipsei de animale de jug și a uneltelor, nu puteau să se angajeze și la cultivarea pămîntului domenal. Acesta a fost deci luat în arendă de locuitorii maghiari din Orosháza și de slovaci din Bichișciaba. Pe baza celor spuse avem deci la îndemînă concluzia că încă în această perioadă a istoriei Pustei din Ciorvaș, pămîntul era cultivat de maghiari din Giula și Orosháza, de români din Giula-Maghiară și Giula-Germană, de slovaci din Bichișciaba și de germani din Giula-Germană. Această concluzie este atestată și prin conscripțiile de mai tîrziu, cînd unii din acești locuitori, sau urmașii acestora, după stabilirea lor definitivă în pustă, înființează comuna Ciorvaș.

Ciorvaș este azi o așezare cu

aproape 6100 de locuitori de religii diferite: reformați, catolici, evangheliști și ortodocși. În comună locuiesc deci unguri, slovaci, germani și români. Cu timpul, românii s-au asimilat aproape cu totul, azi doar cîteva familii mai vorbesc limba română și se consideră de origine română.

Ciorvașul este o așezare unde românii, deși s-au stabilit relativ de timpuriu (în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, încă înaintea înființării comunei din anul 1857) abia prin anii 1890 și-au înființat comunitatea bisericească ortodoxă. În anul 1893 au cerut comunității bisericești din Bichișciaba să-i primească în calitate de filială. Românii din



Livia Popovici, fiica notarului Cornel Popovici, în 1922

Ciorvaș și-au terminat construirea capelei în anul 1900, cînd au cerut oficialităților prefacerea filialei în parohie. În anul 1901, Consistoriul din Arad nu a aprobat această cerere, ci a ordonat ca românii din Ciorvaș și pe mai departe să rămînă sub îngrijirea pastorală a bisericii din Bichișciaba. Documentele din arhive atestă că românii din Ciorvaș încă în anul 1860 primesc cinci iugăre de pămînt de la contele Wenckheim pentru cimitir și înființarea școlii confesionale și pentru întreținerea dascălului. Nu se știe cînd s-a înființat școala confesională din Ciorvaș, dar încă în anul 1932-33 a existat și a funcționat. Pe baza cercetărilor din ultimii ani

se știe că românii din Ciorvaș au luat parte chiar și în conducerea comunei, încă din primii ani după înființarea așezării. Între anii 1900-1933 notarul comunei a fost Cornel Popovici, român de origine din Bichiș. Totodată el a fost și președintele comunității bisericești din loc, desfășurînd o activitate remarcabilă în interesul comunei și al comitatului.

În anul 1996, tradiționala tabără de cercetare istorică și etnografică a românilor din Ungaria a fost organizată în comuna Ciorvaș. Cea de-a 21-a ediție a taberei a avut același scop ca și taberele anterioare, adică continuarea muncii de cercetare și depistare pentru îmbogățirea patrimoniului muzeului de bază al românilor din Ungaria, și s-a organizat într-o așezare unde pînă atunci nu s-au făcut cercetări privitoare la minoritatea română.

În cadrul taberei din Ciorvaș am reușit să cercetăm activitatea fostului notar al comunei, Popovici Cornel și totodată să achiziționăm pentru muzeu bogata lui succesiune, ce cuprinde informații și în ceea ce privește istoria românilor din Bichiș, Giula și Ciorvaș. Familia Popovici, de origine români din Bichiș, a dat epocii mai mulți intelectuali: notari, dascăli, preoți, care au activat în interesul românimii de pe aceste meleaguri. Popovici Cornel s-a căsătorit cu Cristina Mișcuția, o româncă din Giula, din acea familie înstărită care figura printre viriliștii comitatului Bichiș. Din toată succesiunea familiei Popovici reiese că românii din sud-estul Cîmpiei Ungare și-au păstrat identitatea prin religia ortodoxă, care era cea mai importantă tradiție din generație în generație.

O altă succesiune bogată achiziționată în Ciorvaș este cea a familiei Olah, de origine români din Giula, care generații de-a rîndul, pe lîngă că erau buni agricultori, au apărut interesele comunității bisericești ortodoxe române din Ciorvaș.

Olah Gheorghe, susținut de fiul său Ilie și de fiica Rozalia, a fost unul dintre cei mai însuflețiți români, care de-a lungul vieții sale fără întrerupere a activat în interesul comunității bisericești a românilor din Ciorvaș. El dorea ca să se susțină măcar religia, chiar dacă populația românească în ultimele decenii s-a asimilat aproape cu totul. Pe această cale ținem să mulțumim familiilor Popovici și Olah din Ciorvaș că ne-au ajutat în munca noastră de cercetare, de păstrare a dovezilor existenței românilor, pentru generațiile viitoare.

Bace Ilie Olah s-a stins din viață în toamna anului trecut, dar noi, cei care l-am întîlnit, îl păstrăm în memoria noastră ca pe un om deosebit.

Emisiunea „Ecranul nostru” a prezentat în vara anului 1996 un inspirat film despre ultimele urne ale românilor din Ciorvaș. Interviu cu bace Ilie Olah a rămas în inima tuturor acelor români de pe meleagurile acestea care i-au înțeles mesajul, ca un simbol al tristeții sorți care ne amenință: Ilie Olah a îngrijit pînă la sfîrșitul vieții, cu pioșenie, o capelă ortodoxă în care nu mai intrau nici preot, nici credincioși...

Elena Csobai



Membri ai familiilor Mișcuția și Popovici, la treierat (Ciorvaș, 1916)



Familia notarului Cornel Popovici în 1910